

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

ת"פ 9625-07-18 מדינת ישראל נ' סער ואח'

לפני כבוד השופט חגי טרסי

בעניין:

מדינת ישראל - רשות התחרות

המאשימה

ע"י ב"כ עוה"ד מוזס, מעוז וכהן

נגד

הנאשמים

1. צבי סער ע"י ב"כ עוה"ד גזית
2. איילת יונגסטר ע"י ב"כ עוה"ד בלכר וזאבי
3. אהרון טורוביץ' - נדון

ספרות:

יצחק יגור דיני ההגבלים העסקיים (2012) (

חקיקה שאוזכרה:

חוק העונשין, תשל"ז-1977: סע' 40ד', 40א(1), 415

חוק התחרות הכלכלית, תשמ"ח-1988: סע' (ב)3, (א)2, (ב)2(1), (ב)2(3), (ב)2(4), 4, 47א(1), 47א(2), 47א(4)

חוק איסור הלבנת הון, תש"ס-2000

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו

מיני-רציו:

* בית המשפט גזר את דינם של שני נאשמים בפרשה שעניינה בעבירות שבוצעו על ידי מנהלים בחברות נסיעות, אשר עסקו בארגון והטסת משלחות תלמידים ומבוגרים לפולין, כחלק מהפעילות להנחלת זיכרון השואה. על כל אחד מהנאשמים הוטל מאסר בפועל, מאסר מותנה וקנס.

* עונשין – עבירות – הגבלים עסקיים

* עונשין – עבירות – עבירות כלכליות

.

עניינה של פרשה זו בעבירות על חוק התחרות ועבירות נלוות, אשר בוצעו על ידי מנהלי "מחלקות פולין" בחברות נסיעות, אשר עסקו, בין היתר, בארגון והטסת משלחות תלמידים ומבוגרים לפולין, כחלק

מהפעילות החינוכית להנחלת זיכרון השואה במערכת החינוך בישראל, ובכלל. גזר הדין מתייחס לנאשמים 1-2 בלבד.

בית המשפט המחוזי גזר את הדין כדלהלן:

ביהמ"ש העליון עמד על מעמדה הבולט ותפקידה החברתי המרכזי של התחרות החופשית בחברה הדמוקרטית המודרנית. החקיקה שנועדה להגן על קיומה של תחרות חופשית אינה בגדר מסכת בירוקרטיה של כללים טכניים מכבידים או כזו המשקפת אינטרסים כלכליים ספציפיים של גורם כזה או אחר, אלא מגילת יסוד המצויה בלב ליבה של השמירה על זכויות הצרכן ועל טובתו הכלכלית של הציבור במובן העמוק והיסודי ביותר של ביטויים אלה. נקודת המוצא לענישה בתחום ההגבלים העסקיים חייבת להיות גישה מחמירה ברורה המתבטאת בהטלת עונשי מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח, על מנת לתת ביטוי הולם לפגיעה החמורה באינטרס הציבורי שנגרמת מביצוען של עבירות הגבלים עסקיים.

מידת הפגיעה בערכים המוגנים שהייתה כרוכה במעשיהם של הנאשמים הינה משמעותית ביותר, לנוכח מגוון נסיבות מחמירות שהיו כרוכות בביצוע המעשים. הנסיבות האישיות, המשפחתיות, הרפואיות והנפשיות של הנאשמים, אמנם אינן מצדיקות סטייה לקולה מהמתחם והטלת עונשי מאסר בעבודות שירות בלבד, אך בהחלט מצדיקות הימנעות ממיצוי הדין בתוך תחומי המתחם, והצבת העונש על הרף התחתון האפשרי. בהתחשב במכלול השיקולים נגזרו על נאשם 1: 7 חודשי מאסר בפועל בניכוי המעצר, 12 חודשי מאסר על תנאי וקנס בסך 60,000 ₪ או מאסר תמורתו. על הנאשמת 2 נגזרו 5 חודשי מאסר בפועל בניכוי המעצר, 12 חודשי מאסר על תנאי, קנס בסך 45,000 ₪ או מאסר תמורתו.

גזר דין נאשמים 1 ו-2

דברי רקע, הסדר הטיעון וכתבי האישום המתוקנים

עניינה של פרשה זו בעבירות על חוק התחרות, ועבירות נלוות, אשר בוצעו על ידי מנהלי "מחלקות פולין" בחברות נסיעות, אשר עסקו, בין היתר, בארגון והטסת משלחות תלמידים ומבוגרים לפולין, כחלק מהפעילות החינוכית להנחלת זיכרון השואה במערכת החינוך בישראל, ובכלל.

כתב האישום הוגש ביום 4.7.18, ועל רקע כפירת שלושת הנאשמים במיוחס להם התקיים הליך ממושך של שמיעת ראיות לפני חברי, כב' סגן הנשיאה השופט קובו, כאשר במקביל נוהל לפני לאורך זמן הליך גישור. ביום 2.5.23 הסתיימה פרשת התביעה, ובמקביל הוצג הסדר טיעון ראשון, בעניינו של הנאשם 3, אשר כלל עתירה מוסכמת לעונש מאסר בפועל בן שבעה וחצי חודשים, לצד מרכיבי ענישה משלימים.

בעניינם של שני הנאשמים הנוספים נמשכו הליכי הגישור, וביום 10.7.23 גובש עם כל אחד מהם הסדר טיעון דיוני, אשר כלל הודאה בכתב אישום מתוקן, לצד טיעון פתוח לעונש. בהמשך, ביום 8.1.24, השמיעו הצדדים את טיעוניהם המפורטים לעונש, וכעת בשלה העת למתן גזר הדין גם בעניינם של נאשם 1 (להלן: "**הנאשם**") ונאשמת 2 (להלן: "**הנאשמת**") (וביחד: "**הנאשמים**").

עיון בכתבי האישום המתוקנים מלמד כי מרבית העובדות המפורטות בהם משותפות לשני הנאשמים, ועל כן אתייחס אליהם כמקשה אחת, תוך הדגשת ההבדלים המסוימים הקיימים בין כתבי האישום ביחס לכל אחד מהנאשמים. ובכן, על פי המתואר בעובדות כתבי האישום המתוקנים, שימש הנאשם בתקופה הרלוונטית כמנהל מחלקת פולין בחברת י. **הלל ושות'** **בע"מ** (להלן: "**הלל**") ואילו הנאשמת שימשה בתפקיד דומה בחברת **טיולי הגשר לעולם בע"מ** (להלן: "**גשר**").

על פי האישום הראשון, ביום 21.12.09 פרסם משרד החינוך מכרז להקמת מאגר ספקים וזכייניות לארגון וביצוע של שירותי הטסה וקרקע של משלחות תלמידים ונוער למסע לפולין (להלן: "**מכרז 2010**"). מכרז 2010 הסדיר שני סוגי משלחות לפולין: משלחות מטעם משרד החינוך (להלן: "**משלחות ממלכתיות**") ומשלחות בית ספריות (להלן: "**משלחות עצמאיות**"). ספק שלא נבחר כזכייין לפי המכרז, לא היה רשאי לארגן משלחות ממלכתיות או עצמאיות. ביום 14.2.10 נבחרו על ידי משרד החינוך הזכיינים לשני סוגי המשלחות. גשר והלל נבחרו כזכייניות למשלחות הממלכתיות ואילו למשלחות העצמאיות נבחרו כזכייניות גשר, הלל, אקדמי, ודיזנהאוז, לצד ארבע חברות נוספות.

החל ממועד לא ידוע במחצית הראשונה של שנת 2010, לאחר קביעת הזוכים במכרז 2010 ועד לפתיחת החקירה הגלויה ביום 18.1.16, היו הנאשמים, מנכ"לי חברות גשר והלל, גשר והלל עצמן, וכן אקדמי, מנכ"ל אקדמי ומנהל מחלקת פולין באקדמי (נאשם 3), צדדים להסדר כובל לפיו שלוש החברות, **גשר**, **הלל ואקדמי**, יימנעו מלהתחרות על משלחות עצמאיות שאחת מהן ארגנה וביצעה (לקוחות קיימים). ההסדר שבין **הלל ואקדמי** נפגע, כפי שיפורט בהמשך, בתקופה שבין שלהי 2014 ועד לינואר 2016.

בנוסף, החל ממועד לא ידוע בשנת 2010, ועד לפתיחת החקירה הגלויה, היו הנאשם, הלל, מנכ"ל הלל, דיזנהאוז ומנהל מחלקת פולין בדיזנהאוז צדדים להסדר כובל לפיו שתי החברות, **הלל ודיזנהאוז**, ימנעו מלהתחרות על משלחות עצמאיות שאחת מהן ארגנה וביצעה (לקוחות קיימים).

הצדדים להסדרים הללו פעלו בהתאם להסדרים המתוארים ונמנעו, ככלל, מתחרות זה בזה על לקוחות קיימים. לצורך גיבוש ויישום ההסדרים ויישוב מחלוקות אגב היישום, קיימו הצדדים מגעים באמצעות שיחות טלפון, הודעות, פגישות ותאמו הצעות גיבוי לבתי ספר. במשך התקופה הרלוונטית, לאחר גיבוש ההסדרים וזכיית החברות במכרז 2010, הציגו הנאשמים מצגים כוזבים ולא גילו לגורמים הקשורים בהוצאת המשלחות לפולין על אודות ההסדרים שתוארו לעיל. בעקבות המצג הכוזב נחה דעתו של משרד החינוך לגבי המשך זכיינותם של הצדדים להסדרים לארגון וביצוע משלחות במסגרת מכרז 2010. הנאשמים קיבלו הנחת דעת זו ואת האפשרות להמשיך לארגן ולבצע משלחות מתוקף בחירתם במכרז 2010, עד לפתיחת החקירה הגלויה.

בתקופה שבין שלהי שנת 2014 ועד לראשית חודש ינואר 2016 יישום ההסדר בין אקדמי להלל היה במידה פחותה משמעותית, על רקע החשד שהתעורר ביניהם על רקע סברתם של הנאשם ושל מנכ"ל חברת הלל שחברת אקדמי הפרה את ההסדר, אגב תחרות על משלחות עצמאיות ברמת גן, שחלקן יצא בשנה הקודמת עם הלל. על רקע הפגיעה ביחסים, פעל נאשם 3 לפייס את הנאשם ולתקן את היחסים בין אקדמי להלל. ההסדר בין שתי החברות שב על כנו בתחילת חודש ינואר 2016 ונמשך עד לפרוץ החקירה הגלויה.

הנאשמים, בהיותם מנהלי עסקים, היו צד להסדרים כובלים לפיהם הגבילו עצמם הצדדים להסדרים באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים. ההסדרים שלהם היו הנאשמים צדדים, נעשו בנסיבות מחמירות לנוכח חלקם ומעמדם של הצדדים להסדרים בענף מסעות בני נוער לפולין, פרק הזמן שבו התקיימו ההסדרים, הפגיעה במנגנון הציבורי, מספר הנפגעים הפוטנציאליים, אופי המוצר וסיום ההסדר אך בשל פתיחת החקירה הגלויה.

הנאשמים קיבלו במרמה את הנחת דעתו של משרד החינוך לגבי המשך זכיינותם של הצדדים להסדרים ואת האפשרות להמשיך ולבצע משלחות מתוקף בחירתם במכרז 2010. הנסיבות המחמירות במעשי המרמה הן משך התקופה בה הוצגו המצגים הכוזבים, מספר הנפגעים הפוטנציאליים הרב, השיטתיות במעשים, אופי המוצר והפן הערכי שבו והפגיעה במנגנון הציבורי.

בגין מעשים אלו, הורשעו שני הנאשמים, **במסגרת האישום הראשון**, בעבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, עבירה על [סעיף 415 לחוק העונשין](#), תשל"ז-1977 (להלן: "**חוק העונשין**"). עוד הורשע **הנאשם בשתי עבירות, והנאשמת בעבירה אחת**, של צד להסדר כובל

בנסיבות מחמירות, עבירה על [סעיף 47\(א\)\(1\)](#) בצירוף [סעיפים 47א](#), [47א\(1\)](#), [47א\(2\)](#), [47א\(4\)](#), [4](#), [2\(א\)](#), [2\(ב\)\(1\)](#), [2\(ב\)\(3\)](#), ו- [2\(ב\)\(4\)](#) לחוק התחרות הכלכלית, תשמ"ח – 1988 (להלן: "חוק התחרות").

עניינו של **האישום השני** במכרז שב"ס מחודש יולי 2010 להוצאת משלחת לפולין במסגרת קורס פיקוד ומטה של הארגון. במסגרת המכרז פנה שב"ס אל גשר והלל בבקשה לקבל הצעות מחיר. לקראת הגשת ההצעות הגיעו הנאשמים להסכמה, במסגרתה מסר הנאשם לנאשמת, לבקשתה, את פרטי ההצעה של הלל למכרז שב"ס, על מנת שגשר תגיש הצעה לא תחרותית במכרז. בהתאם, הגישה גשר הצעה גבוהה מזו שמסר הנאשם לנאשמת, והצעת הלל נבחרה כזוכה במכרז. בהגשת הצעות המחיר כמתואר, הציגו הנאשמים מצג כוזב לפיהן הצעות הלל וגשר הוגשו באופן עצמאי ללא התייעצות, תיאום או קשר עם מציע אחר, ולא גילו את התיאום. בעקבות זאת קיבלו הנאשמים, וכן הלל וגשר, במרמה, את זכייתה של הלל במכרז. המרמה בוצעה בנסיבות מחמירות נוכח תחכום המעשים, סכומי הכסף הגדולים שהתקבלו בידי הלל, השימוש שננקט בפרקטיקות להסתרה, אופי המוצר, שיטתיות המעשים והפגיעה במנגנון הציבורי. בשל מעשים אלה הורשע כל אחד מהנאשמים, **במסגרת האישום השני**, בעבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, עבירה על [סעיף 415 לחוק העונשין](#), ובעבירה של צד להסדר כובל, עבירה על [סעיף 47\(א\)\(1\)](#) בצירוף [סעיפים 4](#), [2\(א\)](#), [2\(ב\)\(1\)](#), ו- [2\(ב\)\(3\)](#) לחוק התחרות.

עובדות מוסכמות נוספות

לצד כל אחד מכתבי האישום המתוקנים, הגישו ב"כ הצדדים נספח הכולל עובדות מוסכמות. ביחס לשני הנאשמים הוסכם כי שימשו בחברות כשכירים, כך ששכרם לא הושפע מביצועי או רווחי החברות. עוד הוסכם כי במשך שנים שימשו גשר והלל זכיון משותף למשלחות ממלכתיות, וכפועל יוצא מכך שיתפו פעולה במשלחות אלה. בעניינה של **הנאשמת** הוסכם בנוסף, כי לצד זכייה עצמאית כזכיון של כל אחת מהחברות, נבחרו גשר והלל גם כזכיון משותף להוצאת משלחות עצמאיות, אך הובהר כי אין טענה כי בפועל הפנייה לבתי הספר נעשתה במשותף או כי התיאום בין החברות היה מותר. בנוסף, לכל אחד מכתבי האישום המתוקנים צורף **נספח ג'** ובו טבלאות המשקפים את מספרי התלמידים והמשלחות שיצאו בכל שנה עם כל אחת מהזכייניות במסגרת שני המסלולים, במהלך התקופה הרלוונטית לכתב האישום. הוסכם, כי כל אחד מהצדדים יוכל לטעון ביחס למשמעות הנתונים הללו, והובהר כי בשל אי בהירות בטבלאות המקור, יתכן ויש להוסיף למספריה של

הלל בשנת 2011 – 120 תלמידים. עוד הוסכם כי למצער מרבית המשלחות שיצאו במחצית השנייה של 2010 סגרו עם חברת הנסיעות עוד לפני ההגעה להסדר.

ביחס לאישום השני הוסכם כי הבחירה בזכיין התקיימה ביום 31.8.10, כאשר משלחת שב"ס הייתה אמורה לצאת לפולין במהלך חודש נובמבר 2010. עוד הוסכם כי הצעת המחיר ששלח הנאשם הייתה נמוכה ב-90 דולר מהמחיר שאמר לנאשמת שיכתוב בהצעה. לבסוף, הוסכם כי הנאשמים יהיו רשאים לטעון כי מסיבותיהם שלהם, העדיפו בתי ספר שונים, לאורך השנים, להמשיך לצאת לפולין עם אותו סוכן אותו הכירו.

ראיות לעונש

בכל הנוגע לנאשם, הוגשה לעיוני במסגרת הטיעונים לעונש חוות דעת רפואית מטעמו של הנזירולוג פרופ' נתן בורנשטיין, מומחה למחלות כלי דם של המוח. חוות הדעת נערכה ביום 24.4.23 והוגשה מראש לעיון המאשימה, אשר בחרה שלא לחלוק עליה או לחקור בחקירה נגדית את המומחה הרפואי.

מחוות הדעת עולה כי מדובר באדם יליד 1956, שבעברו הרפואי גורמי סיכון רבים למחלות כלי דם כיתר לחץ דם, יתר שומנים בדם, עישון כבד בעברו והשמנת יתר. ביום 22.6.22 אושפז הנאשם בבית החולים ואובחן כסובל מאירוע מוחי איסכמי (שבץ-מוח), שהתבטא בחולשה ונימול פלג גוף שמאל וכן הפרעה בהגיית הדיבור (דיסארטריה). בוצעו הדמיות מוח שהדגימו אוטם מוחי, שינויים ממושטים בחומר הלבן המעידים על מחלת כלי דם קטנים של המוח ואוטמים ישנים. הנאשם עבר שיקום באשפוז בבית חולים הרצפלד למשך 10 ימים, ולאחר מכן המשיך שיקום באשפוז יום ובקהילה. בשחרורו מהאשפוז התנייד עם מקל הליכה ונמצאה ירידה קוגניטיבית.

הנאשם עבר אבחון נוירו-קוגניטיבי מקיף שהדגים קשיים בתפקודים ניהוליים, קושי בשטף הדיבור, פגיעה בזיכרון העבודה, בפיצול קשב וביכולת הפשטה. ממצאים אלו מעידים על פגיעה בתפקוד האונה הקדמית וקישוריה עקב שבץ המוח ומחלת כלי הדם הקטנים. כיום, מתלונן הנאשם על הפרעה בדיבור עם קושי בהתבטאות ובהיגוי מילים, חולשת פלג גוף שמאל והפרעה תחושתית בגפיים שמאליות. עוד הוא מתלונן על הפרעה משמעותית בזיכרון ועל קושי בהבנה ובמהירות התפיסה. בבדיקתו מצא המומחה ליקוי קוגניטיבי בזיכרון מושהה וביכולת ההפשטה. כמו כן, קיימת חולשה בגפיים שמאליות עם הפרעה משמעותית בהליכה.

בפרק העוסק בסיכום ממצאיו קובע פרופ' בורנשטיין כי בהתחשב ברקע הרפואי של הנאשם, עם גורמי הסיכון המרובים והמשמעותיים למחלות כלי דם, ובהתחשב באירוע המוחי שעבר ב-22.6.22 עם אוטם מוחי שאירע לאחר עקה משמעותית, ישנה סבירות גבוהה מאד, על פי המחקרים הרפואיים, שמצב של סטרס אקוטי או סטרס מתמשך יגרמו לאירוע מוחי נוסף. עוד ידוע, כי אירוע מוחי חוזר הינו חמור יותר מבחינת התוצאות והפגיעה הניורולוגית התפקודית. על כן, ישנו חשש ממשי כי מצב של סטרס אקוטי כגון מאסר יגרום לאירוע נוסף, שפגיעתו תהיה חמורה יותר. בנסיבות אלה, ממליץ המומחה בכל לשון של המלצה, כי אם ניתן להחליף מאסר בפועל בענישה בתוך הקהילה, כאשר הנאשם ממשיך להתגורר בביתו, בסביבת המחיה הרגילה שלו, תוך צמצום גורמי סטרס – הרי שבכך יופחת משמעותית החשש מאירוע מוחי חוזר.

בעניינה של הנאשמת, הוגשו לעיוני שתי חוות דעת, אחת העוסקת בתחום הפסיכיאטרי והשנייה בתחום הטיפול-פסיכוסוציאלי. חוות הדעת הראשונה נערכה ע"י ד"ר עזגד גולד, מומחה לפסיכיאטריה, ומטרתה המוצהרת הינה להתייחס להשלכות ריצוי עונש מאסר על מצבה הנפשי של הנאשמת. חוות הדעת מבוססת על שני מפגשים, כל אחד מהם למשך למעלה משעתיים, ובמרכז דפוסי ההתמודדות של הנאשמת עם מחלת בנה ועם פטירתו לפני כתשע שנים, כפי שעלה מדיווחיה באותן פגישות. מפרק הדיון והסיכום בחוות הדעת עולה כי הנאשמת אינה סובלת מתחלואה נפשית כלשהי, ובהעדר עדות לקיומה של פסיכופתולוגיה, לא ניתן לקבוע ששהות בכלא תוביל בוודאות לפגיעה נפשית חמורה ובלתי הפיכה. עם זאת, לעונש המאסר עשויות להיות השלכות שליליות משמעותיות על מצבה הנפשי והגופני.

למרות פרק הזמן הניכר שחלף, תהליך האבל על אובדן בנה טרם עובד, ונמצא עדיין בשלבים ראשוניים. בשל קווי ודפוסי אישיותה, דחק נפשי עשוי לבוא לידי ביטוי דרך תסמינים גופניים, חלף תסמינים נפשיים. לנוכח המבנה האישיותי של הנאשמת, והקושי להתמסר לטיפול פסיכולוגי, האמצעי המרכזי שבנתה לעצמה לאורך השנים כמענה להתמודדות עם מחלת בנה ואובדנו היה בעשייה יומיומית אינטנסיבית. לפיכך, לדעת המומחה, קיים חשש משמעותי שריצוי עונש מאסר, שינתק אותה בברוטליות משגרת יומה ומהטיפול בבני המשפחה, ימוטט באחת את העוגן הנפשי ונקודות החוסן, שמחזיקים אותה לאורך השנים. כניסה למאסר, בוודאי בפעם הראשונה, הינה גורם דחק משמעותי כמעט לכל אדם, אך עבורה, לנוכח מבנה אישיותה, מדובר בגורם דחק חמור שבעתיים. הנזק הגופני והנפשי

שעשוי להתפתח אצל הנאשמת בעקבות עונש מאסר עלול להוביל עד כדי אובדן יכולת התפקוד, וכל ניסיון עתידי לשיקום ותיקון עשוי להיות קשה מאד.

את חוות הדעת השנייה בעניינה של הנאשמת ערכה ד"ר גילי תמיר, יועצת סוציאלית ומנהלת המרכז הטיפולי "מחברים". חוות הדעת, שנערכה ביום 24.12.23, מבוססת על הקשר הטיפולי בין ד"ר תמיר לנאשמת, מאז פנתה זו לטיפול בתחילת חודש אוגוסט 23, בעקבות הרשעתה בהליך הנוכחי ורצונה לעבד את מעורבותה בפלילים, לצד הצורך בטיפול על רקע אובדן לא מעובד של בנה. חוות הדעת ארוכה ומפורטת, וכוללת תיאורים נרחבים של הפרטים האנמנסטיים ושל הרקע התעסוקתי, אשר לא זה המקום לפרטם. באשר ליחסה לעבירות שביצעה, עולה מחוות הדעת כי הנאשמת מבטאת אחריות מלאה על מעשיה, בושה וחרטה. עורכת חוות הדעת מתרשמת כי במקור תפסה הנאשמת את מעשיה כנורמטיביים בסביבתה, אך כאשר נחשפה להיבטים הפליליים שבהם, חשה גינוי פנימי כלפיהם והיא מבטאת תפיסת עולם ערכית ומוסרית תקינה.

באשר להליך הטיפולי, הרי שמדובר בטיפול קבוצתי ופרטני לנשים שביצעו עבירות כלכליות, אך במהלך האבחון עלה גם הצורך בנדבך טיפולי ייחודי נוסף, לנוכח נסיבות חייה המורכבות של הנאשמת. עורכת המסמך מעריכה כי גם היבטים רגשיים ונפשיים לא מעובדים עמדו ברקע לביצוע המעשים, והעובדה כי אלה נמשכו לאורך שש שנים תמימות קשורה גם במשימות חייה של הנאשמת, עת טיפלה בבנה החולה, והתמודדה בהמשך עם האבל על מותו. הנאשמת פנתה מיוזמתה לטיפול, ובמהלך הטיפול נחשפה כמי שמצויה במצוקה רגשית קשה ביותר. הטיפול יצר עבורה לראשונה מרחב מוגן לעיבוד חוויותיה ולהבנת הקשר בין לבין מעורבותה בפלילים. הנאשמת משתפת פעולה בטיפול מתוך מוטיבציה פנימית גבוהה, וניכר כי להליך הפלילי שננקט כלפיה היה אפקט מטלטל על חייה. במהלך השיחות הטיפוליות היא מעלה באומץ תכנים הקשורים באבל ובאובדן ובבדידות הנלווית להם. נוצר עבורה מרחב טיפולי משמעותי, בו היא מצליחה לבטא את קשייה ולעבדם.

ד"ר תמיר התרשמה כי הנאשמת מחזיקה בעמדות שומרות חוק, והיא בוחנת כיום באופן כן ואמיץ את ההתנהלות שהובילה למעשים הפליליים החמורים שביצעה. על מעשים אלה כבר שילמה מחיר אישי, כלכלי ורגשי רב. החברה בה היא עובדת נפגעה קשות מאז חשיפת העבירות. חשיפת המעשים בקרב הקהילה אליה היא משתייכת הביאה לצמצום קשרים חברתיים ולמחירים משפחתיים וחברתיים קשים. גם ניסיונותיה להשתלב בפעילות התנדבותית נדחו לא פעם על רקע מעורבותה בפלילים. הנאשמת חוששת מאד מהשלכות נשיאת מאסר על משפחתה וילדיה, להם היא מסייעת רבות. ד"ר תמיר מצטרפת להערכתו

של ד"ר גולד לפיה ניתוקה משגרת יומה עלול למוטט את העוגן הנפשי שגיבשה, ויוביל לקריסה נפשית. היא מתרשמת כי הנאשמת מצויה בעיצומו של הליך טיפול ושיקום שסיכויי הצלחתו גבוהים, בעוד החשש לביצוע עבירות נוספות הנו נמוך. לפיכך, ממליצה עורכת חוות הדעת על ענישה שיקומית שתאפשר המשך הליכי טיפול, לצד סיוע בפרנסת המשפחה.

ד"ר תמיר אף התייצבה באולם בית המשפט במועד הטיעונים לעונש, ושבה והבהירה את החשיבות הרבה שהיא מייחסת להליך הטיפולי בו נוטלת הנאשמת חלק. עוד ציינה כי הפגישות הטיפוליות נמשכו גם לאחר מועד הכנת חוות הדעת וכי קיימת חשיבות שלא לקטוע את הליכי הטיפול בטרם עת.

בנוסף, העידה לפני, כעדת אופי בעניינה של הנאשמת, הגב' סנדרין אלבאום בוכניק, חברתה של הנאשמת, מנהלת בית ספר תיכון בגבעת שמואל, ואמו של מי שהיה חברו הקרוב של בנה של הנאשמת, שנפטר למרבה הצער לפני מספר שנים ממחלה קשה. הגב' בוכניק תיארה את הנאשמת כאשת חסד ונתינה, המרבה להתנדב במסגרת ארגונים שונים בסיוע לנזקקים, לפצועים ולכל הנמצאים במצוקה. עוד התייחסה בהרחבה, ומפאת צנעת הפרט תובא תמצית הדברים בלבד, לתקופה הקשה בה נדרשה הנאשמת להתמודד, באומץ ובמסירות, עם מחלתו הקשה של בנה, עד לפטירתו, כשהוא בן 19 בלבד. בנוסף, ציינה את מצבה הרפואי המורכב של נכדתה של הנאשמת, ואת שברון הלב הכרוך בצורך להתמודד, פעם נוספת, עם מחלה קשה של בן משפחה קרוב ואהוב.

ב"כ הנאשמת הציגו לעיוני, כראיות לעונש, גם אסופת מסמכים נוספים ובהם תעודות רפואיות, הן בנוגע למחלת בנה המנוח של הנאשמת, והן בנוגע לנכדתה, תיבדל לחיים ארוכים, הסובלת ממחלה קשה ונדירה. עוד הוצגו אסמכתאות המעידות על התנדבות ארוכת שנים בעמותת עמינדב, המספקת תמיכה בחולים, בקשישים ובתחום החינוך, ובמרכז הסיוע לילדים ונשים "תהל". בנוסף, הוצגו מסמכים המעידים על פסילתה של חברת גשר בשנת 2022 מלשמש כספק עבור משרד החינוך למשלחות עצמאיות לפולין, על רקע מעורבותה בפרשה הנוכחית. כמו כן, צורפו מכתבי תודה והערכה רבים שנשלחו לנאשמת מטעמים של בתי ספר ומוסדות שונים, אשר משלחות מטעמים יצאו לאורך השנים למסעות בפולין באמצעות חברת גשר. לבסוף, הופניתי לאסופה של מאמרים, סקירות ומחקרים בנוגע למאפיינים המיוחדים והקשים של כליאת נשים, ובמיוחד במדינת ישראל, בה מוחזקות כלל הנשים האסירות בכלא אחד, קטן וישן, שנוהגת בו רמת ביטחון מרבית ולא נהוגה בו הפרדה בהתאם לרמת הסיכון הנשקפת לציבור.

טיעוני הצדדים לעונש

ב"כ המאשימה, עוה"ד מוזס, העלה טיעוניו לעונש באופן סדור ומפורט, בהתאם למתווה שנקבע בתיקון 113 [לחוק העונשין](#), והבהיר, כבר בפתח הדברים, כי לטעמה של המאשימה יש לקבוע מתחם עונש הולם אחד בגין שני האישומים בהם הורשעו הנאשמים, וכי מתחם זה צריך שיהיה מקל יותר בעניינה של הנאשמת, בהשוואה לנאשם. באשר לאישום הראשון, נטען כי מדובר בהסדר כובל של חלוקת שוק בין החברות המרכזיות בהוצאת משלחות נוער לפולין, אשר בהתאם לנתונים שבנספח ג' לכתבי האישום המתוקנים חלשו במשותף על למעלה מ-70% משוק המסעות לפולין במשלחות עצמאיות. במסגרת ההסדר הוסכם כי לא תהיה תחרות על הלקוחות הקיימים של החברות הנוספות שבהסדר. ההסדר פעל מאמצע 2010 ועד תחילת 2016, וככלל פעלו הצדדים להסדר בהתאם להסדר שגובש, ואף יישמו אותו בדרכים שונות, בשיחות טלפוניות ובהצעות גיבוי. במהלך התקופה כולה השתתפו במשלחות העצמאיות כ-150,000 תלמידים, וכ-90,000 מתוכם יצאו עם 3 החברות שהיו צד להסדר. בין סוף 2014 לתחילת 2016, יישום ההסדר בין אקדמי להלל פחת, אך לחובתו של הנאשם גם הרשעה כצד להסדר נוסף – בין חברת הלל לדיזינהאוז. באשר לאישום השני, מדובר בתיאום ביחס למשלחת שב"ס משנת 2010, שאז סוכם בין הנאשמים שהנאשמת תגיש הצעת גיבוי לא תחרותית, על מנת לאפשר לחברת הלל לזכות במכרז, ששווי הכולל אז היה כ-300,000 ₪.

באשר לערכים החברתיים שנפגעו, הרי שהאיסור על הסדר כובל נועד להבטיח תחרות חופשית שבמסגרתה יוכל הצרכן לבחור את המוצר האיכותי ביותר במחיר הזול ביותר. מדובר באיסור העומד בליבת החוק, ובנסיבות המפורטות בכתבי האישום המתוקנים מתעוררות חזקות חלוטות בדבר הפגיעה בתחרות, וזאת הן מכוח חלוקת השוק והן מכוח תיאום המחירים. לטעמה של המאשימה, מעשיהם של הנאשמים פגעו בערכים המוגנים בצורה משמעותית מאד, וזאת ממספר היבטים. ראשית, ביחס לאופי המוצר, הרי בהיבט התחרותי מדובר בשוק הכולל ביקוש קשיח, שכן לא ניתן היה להוציא משלחות חינוכיות שלא באמצעות אחת החברות שזכו במכרז, ואלו שהיו צד להסדר הכובל חלשו כאמור על מרבית השוק. היבט מחמיר נוסף ביחס לאופי המוצר, נוגע לכך שמדובר במוצר ערכי בעל חשיבות חינוכית עליונה. שנית, מדובר בהסדר אשר פעל לאורך 6 שנים, וככלל יושם על ידי הצדדים, בעניינם של עשרות אלפי תלמידים. מדובר בפרק זמן ארוך במיוחד, וביישום מתמשך על פני חלק משמעותי בשוק. בין סוף 2014 לתחילת 2016 פחת אמנם משמעותית יישום ההסדר בין הלל לאקדמי, אך ההסדר עצמו נותר בתוקף, וכך גם יישומם של ההסדרים בין הלל לגשר, ששלטו אז על כ-50% מהשוק, ובין הלל לדיזינהאוז. ההסדר הופסק

לבסוף רק בשל פתיחת החקירה, ולא בשל החלטה עצמאית של הצדדים לו. בנוסף, יש לראות בחומרה יתרה סיטואציה בה מבוצעים מעשי תיאום ופגיעה בתחרות בגדרה של מערכת ציבורית, דוגמת זו של משרד החינוך, המנסה לפעול ולתחר באופן שיתאם את הוראות החוק ויביא למחירים הזולים ביותר עבור קבוצות התלמידים בבית הספר.

באשר לנסיבות ביצוע העבירה הדגיש התובע המלומד את אלמנט התכנון. ההסדר פעל לאורך כשש שנים, במהלכן יכול היה כל אחד מהצדדים להפסיק את ההסדר, אך באופן מתוכנן ומתמשך בחרו כולם שלא לעשות כן. מדובר בהסדר מסגרת ביחס לכלל הלקוחות הקיימים, ויישומו המלא, ככלל, על פני לקוחות אלה, בהתנהלות יומיומית הכוללת הצעות גיבוי ואמצעי תיאום נוספים, והכל בצורה מתוכננת ומתוחכמת, תוך ניסיון לייצר תמונה כוזבת של תחרות. הנאשמים בהליך הנוכחי היו מנהלי מחלקות פולין בחברות בהן הועסקו, ובמסגרת תפקידם זה היו אלו שיישמו בפועל את כלל ההסדרים, היו בקשר עם בתי הספר והציעו את ההצעות. לפיכך, חלקם בביצוע העבירות היה מרכזי ביותר. בהתחשב בהיקף המשלחות שיצאו באותן שנים ובכמות התלמידים, גם ההיקף הכספי הפוטנציאלי של רווחי ההסדר היה גבוה מאד. מדובר בעבירות כלכליות, שמטרתן הייתה להשיא את רווחי החברות, תוך ניצול כוחן הרב של שלוש החברות בשוק.

ב"כ המאשימה התייחס בטיעוניה גם לעבירה של קבלת דבר במרמה, ובערך החברתי המוגן על ידה, הערך של חופש הרצון וחופש הבחירה של המרומה. במקרה שלפנינו התבטאה הפגיעה בהנחת הדעת של משרד החינוך ובהמשך הזכיינות, ובמכרז שב"ס גם בזכייה עצמה. הפגיעה התפרשה על פני שש שנים תמימות, בצורה שיטתית ונמשכת, כלפי גופים ציבוריים, תוך שימוש לא רק באמצעים פסיביים להסתרה, אלא גם באופן אקטיבי על דרך של הגשת הצעות גיבוי.

באשר למדיניות הענישה הנוהגת, הפנה ב"כ המאשימה לעמדת בית המשפט העליון לפיה בעבירות מעין אלה מתחייבת גישה עונשית מחמירה המתבטאת בהטלתם של עונשי מאסר לנשיאה מאחורי סורג ובריח. מדובר בעבירות הפוגעות בנשמת אפה של הכלכלה החופשית, ואשר מבוצעות לאחר ביצוע תחשיב כלכלי של התועלת מול הנזק הצפוי, ועל כן למדיניות ענישה מחמירה צפויה להיות השפעה ניכרת על הכוונת ההתנהגות בתחום זה, ובמיוחד לנוכח הקושי בחשיפת עבירות על חוק התחרות. בהמשך, סקר עו"ד מוזס בהרחבה את שני הסדרי הטיעון שכבר הוצגו ואושרו בפרשה זו – בעניינו של נאשם 3 בהליך זה, ששימש במועדים הרלוונטיים כראש מחלקת פולין באקדמי, ובעניינו של הרטמן, שהואשם במסגרת הליך מקביל שטרם הסתיים, ואשר שימש כמנהל מחלקת פולין בדיונהאוז. לדעת

המאשימה, מעשיהם של הנאשמים שלפני חמורים יותר מאלו של הרטמן ושל הנאשם 3, ובהתאם לכך יש לעצב את מתחמי הענישה בעניינם. עוד הפנה ב"כ המאשימה למספר דוגמאות עדכניות מתוך הפסיקה, המשקפות לטעמו את הענישה הנוהגת ואת מדיניות הענישה המחמירה המתחייבת בעבירות מסוג זה. על יסוד מכלול הנתונים הללו עתרה המאשימה לקבוע בעניינו של הנאשם מתחם עונש הולם הנע בין 10 ל-24 חודשי מאסר בפועל, ובעניינה של הנאשמת מתחם הנע בין 9 ל-22 חודשים.

בכל הנוגע לעונש שראוי להטיל על כל אחד מהנאשמים בגדר המתחמים שנקבעו, התייחס התובע המלומד בנפרד לכל אחד מהנאשמים. באשר לנאשם, הרי שמדובר באדם כבן 68, נשוי, ללא הרשעות קודמות. יש לזקוף לזכותו את ההודאה בכתב האישום המתוקן, אך לקחת בחשבון כי זו התקבלה רק בתום פרשת התביעה. עוד ראוי לזקוף לזכותו את שיתוף הפעולה המלא עם רשויות האכיפה, כבר משלב החקירה. מאז ביצוע העבירות חלף אמנם זמן לא מבוטל, אך בהתחשב בכך שפתיחת החקירה ב-2016 היא שהפסיקה את פעילות הקרטל, ובכך שכתב האישום הוגש עוד ב-2018, הרי שלחלוף הזמן אין לתת משקל רב. ב"כ המאשימה התייחס גם לחוות הדעת הרפואית שהוגשה בעניינו של הנאשם, ובהסתמך על הפסיקה אליה הפנה, טען כי אין באמור בחוות הדעת כדי להצדיק סטייה לקולה ממתחם העונש ההולם משיקולי צדק, שכן סטייה מעין זו שמורה למקרים חריגים וקיצוניים, שעניינו של הנאשם אינו נכלל בהם. בנוסף, עתר התובע להתחשב בקביעת העונש במסגרת המתחם גם בשיקול של הרתעת הרבים, שלו חשיבות רבה בעבירות מסוג זה, והזכיר את פסיקת בית המשפט העליון לפיה בעבירות כלכליות גובר משקל האינטרס הציבורי על פני נסיבות אישיות של נאשם זה או אחר. לפיכך, ביקש ב"כ המאשימה להטיל על הנאשם עונש המצוי בחלק התחתון של המתחם, לצד מאסר על תנאי וקנס במסגרת מתחם של 80 עד 140 אלף ₪.

לגבי הנאשמת, הרי שמדובר באשה כבת 56, אם ל-5 ילדים וסבתא ל-6 נכדים, אשר בנה נפטר, למרבה הצער, לפני כעשור, ונכדתה סובלת ממחלה קשה. מבלי להקל ראש בקשיים עמם היא מתמודדת, הרי שנתונים אלה, כמו גם חוות הדעת שהוגשו בעניינה, רחוקים עד מאד מאותם מקרים חריגים ויוצאי דופן בהם ניתן לחרוג לקולה ממתחם העונש ההולם מטעמי צדק. כליאת נשים בישראל אכן אינה נטולה מקשיים, אך בתחום ניהול העסקים והעבירות הכלכליות שיקולי גמול והלימה אינם קשורים לשאלת המגדר, ויש ליישם את מדיניות הענישה המתחייבת על גברים ונשים כאחד. גם לזכותה של הנאשמת יש לזקוף את הודאתה במיוחס לה, בתום פרשת התביעה, אם כי שיתוף הפעולה שלה בשלב החקירה היה מצומצם מזה של הנאשם. גם לגביה מבוקש להטיל עונש המצוי בחלק התחתון של המתחם, לצד מאסר מותנה וקנס בהיקף דומה לזה שיוטל על הנאשם.

ב"כ הנאשם, עו"ד גזית, הציג כבר בפתח דבריו את תמצית טיעוניו ולפיהם עונשו של הנאשם צריך להיות קל יותר מזה שהוטל על הנאשם 3 במסגרת הסדר הטיעון שנכרת עמו. עוד הבהיר כי יהיה המתחם שייקבע אשר יהיה, הרי שבעניינו של הנאשם יש מקום להקלה נוספת לנוכח מצבו הרפואי, כפי שהוא משתקף מחוות הדעת הנורולוגית שהוגשה בעניינו, ועל כן יהיה נכון להימנע משליחתו לנשיאת מאסר מאחורי סורג ובריח, ולהסתפק בעונש של מאסר שיינשא בעבודות שירות. לאחר מכן טען הסנגור המלומד באופן סדור את טיעוניו לעניין מתחם הענישה, ופתח בהתייחסות לנסיבות ביצוע העבירה, אשר לדעתו אינן חמורות כפי שביקשה המאשימה לצייר. בתוך כך טען כי בניגוד למקרים אחרים, לא עלה בידי המאשימה להוכיח במקרה זה כי מעשיהם של הנאשמים גרמו נזק כלשהו לציבור או הביאו לעליית מחירים בתחום עיסוקם. עוד הדגיש ב"כ הנאשם כי ההסדר היה מוגבל ללקוחות קיימים, כאשר מדובר במושג עמום שלא ברור בדיוק מהו מספר בתי הספר שניתן היה לסווגם ככאלה, וכי ההסדר, על פי כתב האישום המתוקן, יושם "ככלל", כך שהיו גם מקרים לא מעטים בהם לא יישמו הנאשמים את ההסדר הכולל שגובש ביניהם. להדגשת טענות אחרונות אלה הפנה עו"ד גזית לטבלה שבנספח ג' לכתב האישום, ממנה ניתן ללמוד על כך שבמהלך השנים בהם חל ההסדר חלו שינויים לא מבוטלים בכמות המשלחות שהוציאה כל חברה, ועל אף קיומו של ההסדר מדובר היה בשוק דינמי ובו תזוזות ומעברים בין החברות.

בכל הנוגע לסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירות, הודגשה העובדה לפיה פעל הנאשם, כך על פי נוסח כתב האישום בעניינו, לטובת חברת הלל. עוד הפנה הסנגור לעובדות המוסכמות לפיהן שימש הנאשם כשכיר כך שלא היה לו אינטרס כלכלי ברווחיה של החברה, וטען כי על פי הפסיקה יש לאבחן הבחן היטב בין שכירים לבין אלו אשר הפיקו רווח ישיר מפעילות הקרטל. עוד טענה ההגנה ביחס למאפייני המכרז, והדגישה כי לנוכח התנאים הקשיחים בהן פעלו החברות, בשים לב למיעוט הטיסות, בתי המלון המתאימים, הוצאות הביטחון וכיוב', הרי שהמחירים היו דומים למדי ובתי הספר העדיפו ממילא, באופן טבעי, להמשיך לעבוד עם אותה חברה, כל עוד לא אירעה תקלה בשירות שהתקבל.

ב"כ הנאשם התייחס בטיעוניו גם לעובדה המוסכמת לפיה שימשו גשר והלל לאורך שנים כזכיון משותף למשלחות ממלכתיות, וכפועל יוצא מכך שיתפו פעולה במשלחות אלה. לדבריו, בסביבה נורמטיבית כזו, וכשמדובר באדם שאינו משפטן, נקל להבין, גם אם אין הדבר מקים הגנה, כיצד שיתוף הפעולה ההדוק בהוצאת משלחות מסוג מסוים, שיתוף פעולה שכולל גם מידע מלא לגבי התמחור וחלוקת הכנסות, מוביל באופן טבעי לשיתוף

פעולה דומה או לגיבוש הסכמות גם בנוגע למשלחות העצמאיות. באשר לאישום השני, הודגש כי מדובר במקרה פרטני, אשר דומה מאד במאפייניו להסדר הכללי שבאישום הראשון, כך שההבחנה בינו לבין האישום הראשון מלאכותית במידה רבה ואין בו כדי להצדיק החמרה נוספת מעבר לענישה המתחייבת בגין האישום הראשון.

באשר למתחם הענישה, הבהיר הסנגור המלומד כי הוא ער להנחיית בית המשפט העליון לפיה בעבירות על חוק התחרות נקודת המוצא היא כי נדרש עונש מאסר ממשי, אך הפנה לכך שגם לאחר שהושמעו עמדות עקרוניות אלו הסתפקו לא פעם בתי המשפט, לרבות בית המשפט העליון, בהטלת עונש מאסר לנשיאה בעבודות שירות, וסקר את פסקי הדין הרלוונטיים. עוד הפנה לעניינו של הנאשם 3, אשר נדון במסגרת הסדר טיעון לענישה מוסכמת של 7 וחצי חודשי מאסר בפועל. לטעמו של הסנגור, עונשו של הנאשם חייב להיות קל מזה של הנאשם 3, שכן לצד האישום הנוגע בהסדר הכובל בו עסקין הורשע הנאשם 3 גם בעבירה של סיוע למתן שוחד, שגם אם נסיבותיה אינן חמורות, הרי וודאי שהיא מגלמת בחומרתה חלק בלתי מבוטל מהעונש שהוטל על הנאשם 3. בנוסף, בכתב האישום בעניינו של הנאשם 3 נכתב כי הוא זה שפעל נמרצות לחידוש יישום ההסדר עם חברת הלל, בעקבות המתח שנוצר בין אקדמי להלל בשלהי שנת 2014. עוד נטען כי עונשו של הנאשם גם צריך להיות קל מזה של הרטמן, שנדון בהסדר שכלל עתירה משותפת ל-6 וחצי חודשי מאסר בפועל, שכן בעניינו של הרטמן לא נקבע כי היה רק שכיר וכי לא היה לו אינטרס כלכלי ברווחי חברת דיזנהאוז.

בכל הנוגע לנסיבותיו האישיות של הנאשם צוין כי מדובר באדם כבן 68, אשר חי שנים רבות בקיבוץ נחל עוז וספג על כן מכה קשה בחודשים האחרונים לנוכח האסון שפקד רבים מחבריו הקרובים. את עבודתו בהלל החל בשנת 1995, ובמסגרת זו עסק בעיקר בנסיעות לפולין. מאז פרוץ מגפת הקורונה הוא אינו עובד, ולמעשה יצא לפרישה. הנאשם הוא בעל משפחה ואב לשני ילדים, וההליך הפלילי הארוך הותיר בו חותם כבד. כבר בשלבי החקירה הראשונים הודה הנאשם בעובדות הבסיסיות העומדות בליבת האישום, ואת ההליך המשפטי ניהל לנוכח טענות מוצדקות שביקש לבסס בדבר קיומם של תיאומים נקודתיים אשר לא הבשילו לכדי הסדר כולל.

עוד הדגיש הסנגור בטיעוניו את מצבו הרפואי של הנאשם, כפי שפורט בחוות הדעת בעניינו, וטען כי לנוכח האמור בחוות הדעת, הרי שגם אם בנסיבות רגילות היה מקום להטיל על הנאשם מספר חודשי מאסר בבית הסוהר, הרי שמוצדק במקרה זה להימנע מכך ולהסתפק בענישה בעבודות שירות. ב"כ הנאשם חזר על הפגיעה המפורטת בחוות הדעת ביכולות

המוטוריות והקוגניטיביות של הנאשם, והדגיש את המסקנה לפיה כניסה למאסר עלולה לגרום לשבץ מוחי נוסף ולהחמרה ניכרת במצב. נסיבות רפואיות אלה, אשר לא נסתרו ע"י המאשימה, מחייבות הימנעות מנטילת סיכון כה משמעותי לשלומו של הנאשם, והתעלמות מהן תפגע בעקרון ההלימה ובאינטרס הציבורי. בתוך כך הפנה עו"ד גזית לשורה ארוכה של מקרים בהם הקלו בתי המשפט בענישה לנוכח מצב רפואי מורכב, בין בדרך של סטייה לקולה ממתחם העונש ההולם ובין בדרך של אימוץ ענישה המצויה ברף נמוך של המתחם. לטעמו של הסנגור המלומד, מתחם העונש ההולם בעניינו של הנאשם יכול לכלול גם מאסר בעבודות שירות, וגם אם ייקבע אחרת הרי מוצדק לסטות לקולה מהמתחם ולאמץ עונש מעין זה לנוכח המורכבות הרפואית שמוצגת בחוות הדעת.

לבסוף הזכיר ב"כ הנאשם את פרק הזמן הארוך שחלף מאז בוצעו העבירות ועד היום, שלא באחריות הנאשמים, וכן התייחס לגובה הקנס שיוטל, הפנה לכך שעל הרטמן נגזר קנס של 30,000 ₪ בלבד וביקש כי הקנס שיוטל ישולם ב-20 תשלומים.

ב"כ הנאשמת, עו"ד רועי בלכר, פתח את טיעונו בתיאור נסיבותיה האישיות של מרשתו. המדובר באשה כבת 56, נשואה ואם לחמישה ילדים בוגרים, אשר איבדה את אחד מהם לפני כעשור למחלת הסרטן, לאחר תקופה ארוכה של מאבק אשר הותירה בה חותם מר שאינו נמחה. הסנגור המלומד הפנה בהקשר זה לדברי עדת האופי, לחוות הדעת שהוגשו בעניינה של הנאשמת ולחומרים הרפואיים המתעדים את מחלת הבן, כמו גם את מצבה הרפואי המורכב של נכדתה של הנאשמת. עוד צוינו מותה המצער של אם הנאשמת לפני שנים אחדות וכן פועלה המרשים של הנאשמת, המחזיקה בתארים אקדמיים מתקדמים ומנהלת פעילות התנדבותית עשירה התורמת רבות לחברה. באשר לפעילותה בחברת גשר, הרי שהחברה הוקמה לפני כ-45 שנה ע"י אביה של הנאשמת, ולאורך השנים הפכה לחברה המובילה בארגון טיולים בארץ לשומרי מסורת ואחת מיוזמות המסעות המאורגנים לפולין. הנאשמת שימשה בחברה כשכירה גרידא, ועיקר פעילותה היה בתחום הוצאת משלחות בתי הספר לפולין. במרץ 2022 שלל משרד החינוך מהחברה את האפשרות להוציא משלחות מטעמו ומאז נותרה המחלקה כמעט ללא עבודה.

ב"כ הנאשמת הדגיש את הפער בין כתב האישום המקורי לזה המתוקן, בהיבט הנוגע למחיקת הטענה בדבר קיומה של טובת הנאה מוכחת לנאשמים או לחברות כתוצאה מההסדר הכובל, כמו גם הטענה בדבר מספר הנפגעים הגבוה. טענות אלה נמחקו ואינן מופיעות בכתב האישום המתוקן, בו נותרה אך הסכמה בדבר יסוד מחמיר הנוגע למספר הנפגעים "הפוטנציאלי", כלומר ללא קביעה בדבר פגיעה שנגרמה בפועל. מדובר, לטעמו,

בנתון כבד משקל, אותו יש לשקול לקולה. כמו כן נמחקו בגדרו של כתב האישום המתוקן אישומים נוספים שהופיעו בכתב האישום המקורי.

הסנגור התייחס בטיעוניו גם לעקרון אחידות הענישה, והדגיש את ההלכה לפיה להסדרים עונשיים שגובשו עם נאשמים אחרים באותה פרשה עשויים להיות השלכה על הענישה גם לגבי נאשמים שבעניינם לא גובשה הסכמה עונשית. בתוך כך הפנה גם הוא לעניינו של נאשם 3 והדגיש כי בשונה מהנאשם 3 הורשעה הנאשמת בעבירה אחת בלבד של הסדר כובל באישום הראשון, וכי בניגוד אליו לא הורשעה כלל בעבירה מתחום עבירות השוחד, עבירה שלצידה נקבעים דרך כלל מתחמי ענישה חמורים. כמו כן, הפנה עו"ד בלכר לטבלאות שבנספח ג' וטען כי חלקה של גשר בשוק היה קטן משמעותית מזה של הלל ואקדמי. בנוסף, הפנה להבחנה בין כתבי האישום של הנאשמים, בהם נרשם כי ההסדר יושם "ככלל", לבין כתב האישום של הנאשם 3 בו הוספו המילים "למעט במקרים חריגים", וביקש להעניק לכך משקל ולצאת מנקודת ההנחה כי היו מקרים רבים בהם לא יושם ההסדר. ב"כ הנאשמת גם הצטרף לדברי ב"כ הנאשם לגבי המשמעות שיש לייחס לאישור שניתן להלל ולגשר להגיש הצעות משותפות בתחום המשלחות הממלכתיות, והבהיר את החשש המובנה במצבים מעין אלה בדבר חלחול שיתוף הפעולה גם לתחומי עיסוק אחרים. מדובר בסיטואציה אנושית טבעית אשר מצדיקה התחשבות והימנעות ממיצוי הדין. עוד חזר הסנגור והדגיש את נושא חלופי הזמן, והפנה לפסיקה הרלוונטית. מתחם העונש ההולם בנסיבות מעין אלה צריך שיתחיל מענישה של 6 חודשי עבודות שירות.

באשר לפגיעת העונש בנאשמת, הפנה הסנגור המלומד לחוות הדעת של ד"ר גולד ושל ד"ר תמיר, וכן לחומרים שהוצגו על ידו בנוגע לכליאת נשים בכלל, ובישראל בפרט. הוא תיאר בהרחבה את התנאים הקשים השוררים בכלא נווה תרצה, ואת מאפייניו הייחודיים והמגבילים, אשר להם השלכה קשה על תנאי המחיה של אסירות בכלל ושל אסירות בעלות מאפיינים דומים לאלה של הנאשמת בפרט. בנסיבות מעין אלה, מוצדק יהיה כי הענישה המבוקשת, אשר ממילא הנה מוגבלת למספר מצומצם של חודשים, תינשא בעבודות שירות ולא במאסר של ממש. ב"כ הנאשמת הפנה באותו הקשר גם לדו"ח וועדת דורנר, ולהמלצות הנוגעות להעדפת עונשי מאסר בעבודות שירות על פני עונשי מאסר קצרים מאחורי סורג וברית. עוד הפנה הסנגור למספר פסקי דין בתחום עבירות התחרות, בהם נדונו נשים, ועל כולן הוטל בסופו של דבר עונש מאסר בעבודות שירות בלבד. אפקט ההרתעה לא ייגרע, גם אם תישא הנאשמת מאסר בעבודות שירות, ומה גם שטעמה כבר את טעמם המר של 5 ימי המעצר, בפרוץ החקירה הגלויה. בסופו של דבר הודתה הנאשמת במיוחס לה, הודאה מלאה

וכנה, היא מודעת לטעות שעשתה והתנהגותה החיובית ותרומתה לקהילה לאורך השנים צריך שיעמדו לזכותה גם כעת.

בתום הטיועונים שמעתי גם את דברי הנאשמים עצמם. **הנאשם**, אשר הסתייע במקל הליכה, והתקשה מעט בדיבור, תיאר את המוגבלות הפיזית עמה הוא מתמודד בעקבות האירוע המוחי שעבר. עוד תיאר את מצבו הנפשי המעורער בעקבות אירועי השבעה באוקטובר והפגיעה הקשה שנגרמה לחבריו מקיבוץ נחל עוז. הוא הדגיש כי פעל למען החברה ולא לטובתו האישית, והביע חשש כי השמתו בבית האסורים תוביל להחמרה נוספת במצבו, כמתואר בחוות הדעת של פרופ' בורנשטיין. **הנאשמת** הדגישה בדבריה את השבר העצום שנגרם לה בעקבות מחלתו ומותו המצער של בנה, וציינה כי מאז נודע על מחלתו בפברואר 2012 הייתה ממוקדת בעיקר בו ובהתמודדותו, ואילו העבודה בחברת גשר קיבלה מיקוד משני בלבד. עוד ציינה את הקושי להתמודד עם מחלתה הקשה של נכדתה הפעוטה, ואת מעורבותה הרבה בניסיונות הטיפול וההתמודדות עם גזירת גורל זו. מכל מקום, אין היא מתכחשת לחומרת מעשיה והיא מכה כיום על חטאיה, נוטלת אחריות ומוכנה לעשות כל שניתן על מנת לתקן, בתקווה כי הפעילות ההתנדבותית הענפה בה היא נוטלת חלק תשמש גם היא כפרה מסוימת עבורה.

דיון והכרעה

קביעת מתחם העונש ההולם

"חופש התחרות הוא אינטרס מובהק של הציבור... התחרות החופשית היא אבן יסוד בכל שיטת משטר דמוקרטי, בהיותה סממן בולט של חירות הפרט להגשמת האוטונומיה שלו. בהגשמת התחרות החופשית ובשמירה עליה יש משום ביזור מוקדי ההכרעה החברתיים ומניעת ריכוז יתר של כוח בידי השלטון או בידי גופים מונופוליים פרטיים. היו שראו בשמירה על התחרות החופשית כמנגנון הכרעה דמוקרטי בקבלת החלטות חברתיות בתחום הכלכלי, כאשר שמירת כוחו של הצרכן להכריע בין אלטרנטיבות כלכליות מקנה לו, למעשה, כוח להשפיע ולהכריע גם בהכרעות כלכליות כלליות של החברה (ראה *pp. 1-2 K.J. Arrow Social Choice and Individual Values [28], at*). ההגנה על התחרות החופשית עומדת גם ביסוד ההגנה על זכויות יסוד אחרות. כך, לדוגמה, אין לנתק בין חופש התחרות לבין חופש העיסוק (ראה [בג"צ](#)

[3344/94](#) שחף נתיבי אוויר בע"מ נ' שר התחבורה ואח' [פורסם בנבו] [8]. קיומו של מונופולין או היעדר זכות שווה לעסוק, פוגעת בחופש העיסוק (ראה: מ' גולדברג "חופש העיסוק: מזכות יסוד לחוק יסוד" [16], בעמ' 304-305; [בג"ץ 726/94](#), 878 כלל חברה לביטוח בע"מ ואח' נ' שר האוצר ואח' [פורסם בנבו] [9], בעמ' 471). כך, מצב שבו שוק מסוים נשלט על-ידי יצרן בודד יכול למנוע לעתים את יכולתו של פרט אחר להיכנס בשעריו של העיסוק האמור. מטעם זה בחן בית-משפט זה בקפדנות מיוחדת מצב שבו הרשות העניקה זיכיון בלעדי – גם כאשר העניקה זו נומקה בקיום "טובת הציבור" (ראה [בג"ץ 125/57](#) אניות מיכל ומשא בע"מ נ' שר-האוצר ואח' [פורסם בנבו] [10], בעמ' 1501-1499). חופש התחרות ויתרונותיו אינם אך יתרונות של היצרנים המתחרים זה מול זה. תחרות חופשית וההגנה עליה באים להגן גם על הצרכן. דיני ההגבלים העסקיים הם ה"מגנא כרטא" של זכויות הצרכן והתחרות החופשית (ראה *United States v. Topco Associates* (1972) [11], at p. 610).

בדברים נכוחים אלה הבהיר כב' הנשיא (כתוארו אז) ברק, בפסקה 17 לפסק דינו [בע"א 2247/95 הממונה על הגבלים עסקיים נ' תנובה](#) [פורסם בנבו] (13.12.1998) את מעמדה הבולט ואת תפקידה החברתי המרכזי של התחרות החופשית בחברה הדמוקרטית המודרנית. החקיקה שנועדה להגן על קיומה של תחרות חופשית אינה בגדר מסכת ביורוקרטית של כללים טכניים מכבידים או כזו המשקפת אינטרסים כלכליים ספציפיים של גורם כזה או אחר, אלא מגילת יסוד, לא פחות, המצויה בלב ליבה של השמירה על זכויות הצרכן ועל טובתו הכלכלית של הציבור במובן העמוק והיסודי ביותר של ביטויים אלה. היטיב בית המשפט העליון לעמוד על מאפיינים אלה גם בדבריו הבאים מתוך פסק הדין [בע"פ 7829/03 מ"י נ' אריאל הנדסת חשמל רמזורים בקרה בע"מ](#) [פורסם בנבו] (14.7.05):

"הערך העומד בבסיסם של דיני ההגבלים העסקיים הוא הערך בדבר קיומה של תחרות חופשית. תחרות כזו מבטיחה לצרכן כי מהיצע המוצרים בשוק הוא יוכל לבחור ולרכוש את המוצר האיכותי ביותר, במחיר הזול ביותר. ואכן, לא בכדי כינה הנשיא ברק את דיני ההגבלים העסקיים כ"מגנא כרטא" של זכויות הצרכן ([ע"א 2247/95 הממונה על הגבלים עסקיים נ' תנובה מרכז שיתוף לשיווק תוצרת חקלאות בישראל בע"מ](#) (להלן – פרשת תנובה [פורסם בנבו] [1]), בעמ' 230). זאת ועוד, התחרות החופשית אף מעניקה ליצרן תמריץ לפתח ולחדש את מלאי המוצרים, ולא לקפוא על שמריו, שאם יעשה כן, יוכל לנסות

לזכות ביתרון יחסי על פני מתחריו, יתרון שרווח בצדו. ברי כי מהתפתחות זו יוצא גם הצרכן נשכר, אולם תחרות חופשית היא גם תנאי הכרחי לקיומו של משק יעיל ובריא, ואף לצמיחה כלכלית. התחרות מעודדת יזמות, גורמת לשיפור מתמיד של היצע המוצרים בשוק ולהדרתם של יצרנים בלתי יעילים ממנו (ראו: י' יגור דיני הגבלים עסקיים (להלן – יגור [27]), בעמ' 47-48, וכן נ' כהן "תחרות מסחרית וחופש עיסוק" [32]). כל אלה הפכו את ערך התחרות החופשית לערך מרכזי בשיטתנו הכלכלית, החברתית והמשפטית, ודיני ההגבלים העסקיים מבטאים הכרה זו (ראו [רע"א 371/89 ליבוביץ נ' א. את י. אליהו בע"מ](#) [פורסם בנבו] [2], בעמ' 327).

אלו הם, אם כן, הערכים המוגנים שעומדים ביסוד דיני התחרות, הערכים בהם פגעו הנאשמים ושותפיהם בפעילותם המתמשכת כצדדים להסדר כובל, ולשם קביעת מתחם העונש ההולם את מעשיהם יש לעמוד על מידת הפגיעה בערכים אלה, בשים לב למכלול הנסיבות הקשורות בביצוע העבירות, ולבחון את מדיניות הענישה הנוהגת.

לטעמי, מידת הפגיעה בערכים המוגנים שהייתה כרוכה במעשיהם של הנאשמים הינה משמעותית ביותר, וזאת לנוכח מגוון נסיבות מחמירות שהיו כרוכות בביצוע המעשים. בראש ובראשונה ראוי יהיה להדגיש את הפן הערכי המחמיר שבעבירות. כאמור, עיסוקם המרכזי של הנאשמים היה בהוצאת משלחות תלמידים לפולין, כחלק מהפעילות החינוכית להנחלת זיכרון השואה במערכת החינוך בישראל. כפי שהיטיבו הצדדים להבהיר, אין מדובר בעיסוק בעל אופי כלכלי-ניטראלי גרידא, אלא בשליחות ציבורית בעלת ממד ערכי בלתי מבוטל, ועל כן רבה האכזבה על כך שדווקא בגדרה של שליחות מעין זו דבק רבב כה חמור.

חומרה נוספת נגזרת גם מהפן של דיני התחרות, שהרי משלחות עצמאיות וממלכתיות היו רשאיות להיעזר אך ורק בשירותיהן של החברות שזכו במכרז 2010, ומשנכרתו הסדרים כובלים בין החברות המרכזיות בשוק, כפי שניתן ללמוד מהטבלאות שבנספח ג' לכתבי האישום המתוקנים, הרי השלכתו של ההסדר על השוק הרלוונטי הייתה משמעותית מאוד, ודי בהקשר זה להפנות להיקף הנרחב של עשרות אלפי התלמידים שיצאו במהלך אותן שנים למסעות לפולין בסיוע החברות הרלוונטיות. להיבטים עקרוניים אלה יש להוסיף את פרק הזמן הארוך לאורכו התקיים ההסדר, כמעט שש שנים תמימות, ואת העובדה שההסדר יושם ככלל על ידי הצדדים לו, תוך שימוש בדרכי פעולה מגוונים לרבות שיחות תיאום והגשת הצעות גיבוי. המדובר במעשים מתמשכים ומתוכננים, שגם אם לא דרשו מידה גבוהה של תחכום, הרי שחייבו לכל הדעות קשר אסור רציף ואינטנסיבי, מתוך הבנה מלאה

של משמעות המעשים, השלכותיהם וחומרתם. עוד ראוי להזכיר כי ההסדר הופסק לבסוף רק בשל פתיחת החקירה, ולא בשל החלטה עצמאית של הצדדים לו.

לצד מכלול נתונים מחמירים אלה השכילו ב"כ הנאשמים לעמוד על מספר שיקולים שיש בהם כדי למתן, ולו קמעה, את עצמת הפגיעה בערכים המוגנים שיש לייחס לנאשמים. בתוך כך תוזכר העובדה, בעניינו של הנאשם בלבד, בדבר ההפחתה המשמעותית בהיקף יישום ההסדר בין הלל לאקדמי משלהי 2014 ועד תחילת 2016, כמו גם העובדה לפיה היה זה נאשם 3, עובד אקדמי, שפעל במרץ לפיוס בין החברות ולהשבתו של ההסדר בין החברות ליישום נרחב, כפי שהיה עד לפרוץ הסכסוך ביניהן. נתון מקל נוסף, בעל השלכה ניכרת, נעוץ בהסכמה לפיה שימשו הנאשמים כעובדים שכירים בחברות, ושכרם לא הושפע כלל מרווחי החברות. הנאשמים פעלו אמנם על מנת להשיא להלל ולגשר הכנסות ורווחים, והם אלו שעסקו בתפעולו השוטף של ההסדר, אך הם עצמם, באופן אישי, לא הפיקו תועלת כלכלית ישירה מגיבוש ההסדר הכובל ומיישומו.

שיקול מקל נוסף עליו עמדו הסנגורים המלומדים נוגע להיקף יישום ההסדר. כידוע, די בעצם כריתת ההסדר הכובל כדי להקים את העבירה, גם אם זה אינו מיושם בפועל, אך בכל הנוגע לשיקולי הענישה יש חשיבות ניכרת לשאלת היישום. במקרה זה הדגישו ב"כ הנאשמים כי ההסדר הוחל על לקוחות קיימים בלבד, וכי יישומו לא היה מלא. הוא אמנם יושם "ככלל", אך מנספח ג' ניתן ללמוד על דינמיות מסוימת בשוק גם במהלך תקופת היישום, ומה גם שבתי הספר עצמם העדיפו לא פעם, משיקוליהם שלהם, להמשיך עם אותו סוכן, גם מבלי שננקטה פעילות כלשהי מצד הנאשמים ליישום ההסדר במקרה הקונקרטי. עוד הודגש בטיעוני ההגנה כי לא עלה בידי המאשימה, בגדרו של כתב האישום המתוקן שגובש, לבסס את טענתה המקורית בדבר עליית מחירים כתוצאה מגיבוש ההסדר הכובל, ועל כן מדובר אך על ריבוי נפגעים "פוטנציאליים", ולא על פגיעה שהוכחה בפועל. בשולי הדברים תוזכר גם הטענה בדבר הזכייה של הלל וגשר כזכין משותף בתחום המשלחות הממלכתיות, טענה שלטעמי אינה מצדיקה הקלה של ממש.

אינני מתעלם כמובן מהטענות שפורטו לעיל מפי ההגנה, טענות אשר לחלקן משקל ממשי לקולא, אך עדיין, במבט כולל, בשים לב לפגיעה הערכית הניכרת, לנתח השוק הנרחב של החברות שהיו צד להסדר ולכמות המשלחות שהוציאו, לפרק הזמן הארוך לאורכו התקיים ההסדר, ליישומו ככלל על הלקוחות הקיימים ולחלקם המרכזי של הנאשמים, כמנהלי מחלקות פולין בהלל ובגשר, בפעילות השוטפת ליישום ההסדר, הרי שהפגיעה בערכים המוגנים שהייתה כרוכה במעשיהם הנה משמעותית ביותר.

התייחסתי עד כה בהרחבה לעבירות על חוק התחרות העומדות בליבת האישום הראשון, ולטעמי אף בליבת החומרה שבכתב האישום כולו, אך לא למותר להזכיר גם את העבירות הנוספות בהן הורשעו הנאשמים. תוזכר אפוא ההרשעה בעבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות באישום הראשון, שבאה לידי ביטוי בהצגת מצגים כוזבים ובאי גילוי לגורמים הקשורים בהוצאת המשלחות על אודות ההסדרים הכובלים, ובהנחת דעתו של משרד החינוך בדרך זו לגבי המשך הזכינות והאפשרות להמשיך לארגן ולבצע משלחות מתוקף מכרז 2010. לעבירה זו היבטי חומרה עצמאיים המצדיקים דרך כלל החמרה, אך לטעמי, בנסיבות מקרה זה, עיקר החומרה נעוץ בהסדר עצמו וביישומו, ואת אי הגילוי יש לראות כנדבך נוסף באותה מסכת מעשים אסורה. באשר לאישום השני, מדובר בתיאום ביחס למשלחת שב"ס משנת 2010, אשר כלל הגשת הצעת גיבוי לא תחרותית מצד גשר, על מנת לאפשר לחברת הלל לזכות במכרז, ששוויי הכולל אז היה כ-300,000 ₪. מדובר אפוא במקרה פרטי המדגים ומדגיש את החומרה הרבה שהייתה כרוכה בהסדר הכולל, ואת השלכתו של זה גם על תיאום אסור בהוצאת משלחת שב"ס, שלא נכללה בהסדר. עם זאת, מדובר במעשה דומה, אשר בוצע במקביל ולצד ההסדר הכללי שבאישום הראשון, ועל כן מוצדקת במקרה זה העתירה המשותפת לקביעת מתחם עונש כולל יחיד בגין כלל המעשים שבכתב האישום.

להשלמת התמונה, אפנה כעת לבחון את מדיניות הענישה הנוהגת ביחס לעבירות דומות, ואזכיר כי הכוונה היא ככלל למדיניות הנהוגה כיום, ולא לזו שהייתה נהוגה בעת ביצוע העבירות (ראו [ע"פ 6799/14 אילן אופיר נ' מ"י](#) [פורסם בנבו] (4.2.15)). אפתח בציון עמדתו העקרונית של בית המשפט העליון ביחס לענישה המתחייבת בגין ביצוע עבירות חמורות בתחום דיני התחרות, כפי שזו באה לידי ביטוי בפסקה 46 לפסק הדין בעניין מדי המים בע"פ [1408/18 מ"י נ' בן דרור](#) [פורסם בנבו] (21.8.18) (כל ההדגשות שלי – ח.ט):

"נחזור ונדגיש כי נקודת המוצא לענישה בתחום ההגבלים העסקיים חייבת להיות גישה מחמירה ברורה המתבטאת בהטלתם של עונשי מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח. זאת, על מנת לתת ביטוי הולם לפגיעה החמורה באינטרס הציבורי שנגרמת מביצוען של עבירות הגבלים עסקיים. עבירות אלה, שחלק מבעלי הדין בהליך זה חזרו וטענו בעניינן כי אינן "אינטואיטיביות", הן כאמור עבירות שפוגעות בחיי הכלכלה, ולכן גם בכל אחד ואחת מבני ובנות החברה. הן פוגעות בנשמת אפה של הכלכלה החופשית וברווחתם של יחידים כאחד. זאת ועוד, עבירות כלכליות, בהן עבירות על [חוק ההגבלים העסקיים](#), הן עבירות

אינסטרומנטליות שמבוצעות לרוב לאחר שהעברין ביצע תחשיב כלכלי של התועלת מול הנזק שיגרמו לו מביצוע העבירה. על כן, ניתן לייחס משנה תוקף להנחה של מדיניות הענישה הנוהגת צפויה להיות השפעה על הכוונת ההתנהגויות בתחום זה. על כך יש להוסיף את הקושי הרב הכרוך בחשיפת עבירות הגבלים עסקיים אשר מחייב קיומו של מסר הרתעתי הולם דרך קביעת מדיניות ענישה מחמירה ([ע"פ 7014/06](#) מדינת ישראל נ' לימור, פסקאות 72-73 [פורסם בנבו] (4.9.2007) (להלן: עניין לימור); [ע"פ 1656/16](#) דוידוביץ נ' מדינת ישראל, פסקאות 103-105 לפסק דינו של השופט י' דנציגר [פורסם בנבו] (20.3.2017) (להלן: עניין דוידוביץ)).

המאשימה, בטיעוניה, הפנתה למספר פסקי דין מהשנים האחרונות ממש, בהן יושמה מדיניות מחמירה זו, אשר אף קראה להחמרה הדרגתית נוספת בענישה בגין עבירות על דיני התחרות:

"קרטל ספרי הלימוד" - [ת"פ \(מחוזי י-ם\) 54822-08-15 מ"י נ' חיים כהן](#) [פורסם בנבו] (14.3.2021) ו-[ע"פ 4611/21 משה כהן נ' מ"י](#) [פורסם בנבו] (23.1.2023) – שם נדון עניינם של מי שהורשעו, לאחר שמיעת הראיות, בעבירות שונות על חוק התחרות ובעבירות של קבלת דבר במרמה. הנאשמים עסקו במכירה והפצה של ספרי לימוד לחנויות ובתי ספר והיו מעורבים בתיאום מכרזים של משרד החינוך והרשויות המקומיות במסגרת פרויקט השאלת ספרי לימוד, אשר נועד לסייע להורדת מחירי ספרי הלימוד בישראל. התיאומים כללו שש פרשיות שנמשכו על פני חמש שנים ובמסגרתן תואמו הצעות מחיר למכרזים שהתקיימו בפיקוח משרד החינוך ופגעו ביכולת בתי הספר לקבל מחירים זולים עבור הספרים, ובמקרים אחרים הביאו לביטול המכרזים, כך שמשרד החינוך נאלץ להגיע להסכמות עם החברות ללא ביצוע הליך מכרזי תחרותי, והכל על מנת להשיא את רווחיהם על חשבון הציבור. נקבע כי מדובר בתיאום שיטתי ורחב היקף ביחס לעשרות בתי ספר, ושהנזק הפוטנציאלי מהתיאומים היה רב מאוד. עוד נקבע כי, נקודת המוצא לענישה בתחום ההגבלים העסקיים חייבת להיות מחמירה ולבוא לידי ביטוי בהטלתם של עונשי מאסר בפועל מאחורי סורג ובריה. על הנאשם 1, הושתו במסגרת הסדר טיעון 6 חודשי מאסר בפועל. על הנאשם 3, שהורשע במעורבות ישירה בשתי עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, לצד עבירות נוספות, אך לא היה הרוח החיה או הציר המניע המרכזי של התיאומים, הוטלו 4 חודשי מאסר בפועל, חציים מאחורי סורג ובריה, אך בית המשפט העליון ביטל את עונש המאסר בהסכמה, לנוכח גילו ומצבו של הנאשם. הנאשמת 4 הורשעה ב-6 עבירות של צד להסדר כובל, חלקן בנסיבות מחמירות וב-2 עבירות של קבלת דבר

במרמה בנסיבות מחמירות. היא שימשה ציר מרכזי בחברה ומילאה בה תפקידי ניהול שונים, ולאחר שנקבע בעניינה **מתחם ענישה הנע בין 8 ל- 13 חודשי מאסר בפועל** ונגזרו עליה **8 חודשי מאסר בפועל**. בית המשפט העליון הקל בעונשה בגין נסיבות אישיות כך **שעונש המאסר הוסב לעבודות שירות**. הנאשם **5** הורשע בעבירה אחת של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות. הוא היה בעל מעמד משני בגיבוש ההסדרים הכובלים ובית המשפט קבע בעניינו **מתחם ענישה של 3 עד 5 חודשי מאסר בפועל** וגזר עליו **4 חודשי מאסר**. הנאשם **7**, הורשע ב-**5** עבירות של צד להסדר כובל ו-**2** עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. הוא היה מעורב משני במרבית האירועים, למעט אחד בו היה דומיננטי. בית המשפט קבע בעניינו **מתחם של 6 עד 11 חודשי מאסר בפועל** והטיל עליו **6 חודשי מאסר**. הנאשם **9**, הורשע בשני אישומים בעבירה של צד להסדר כובל. חלקו היחסי בגיבוש ההסדרים היה מצומצם, יחסית. נקבע **מתחם של 2 עד 4 חודשי מאסר**, והוטל **עונש של 75 ימי מאסר בפועל**, בהתחשב בגילו המבוגר ובמצבו הרפואי. הנאשם **10** הורשע גם כן בשתי עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, ובגדר **מתחם ענישה הנע בין 5 ל-8 חודשי מאסר בפועל**, הוטל עליו **עונש ברף התחתון של המתחם**, בשל נסיבה אישית חריגה הנוגעת למצבה הרפואי של בתו. בשל אותן נסיבות הקל עמו בית המשפט העליון והציב את עונשו הסופי של **3 חודשי מאסר בפועל**. סיכומם של דברים הוא כי בית המשפט העליון מצא כי עונשי המאסר שהוטלו על כל אחד מהנאשמים בפרשה, הולמים את המעשים, ומתיישבים עם הנחיות הפסיקה בדבר מגמת החמרה בענישה על עבירות על חוק התחרות. עוד קבע בית המשפט שככלל וכדי לחזק את המסר ההרתעתי, על עונש המאסר בפועל להתבצע מאחורי סורג ובריח, וחרג מכך רק בשל נסיבות אישיות ייחודיות.

בת"פ (מחוזי י-ם) 54589-02-17 מ"י נ' אושרי שרון [פורסם בנבו] (20.9.2021) נדון עניינו של נאשם שהורשע על פי הודאתו בשניים עשר אישומים בעבירות של הסדר כובל לצד עבירות של קבלת דבר במרמה, שעניין תיאום הצעות מחיר בתחום המחשוב במכרזים עבור התעשייה האווירית וגופים נוספים. העבירות בוצעו במשך **כשלוש שנים** ועסקו בהליכים שהיקפם הכספי המצטבר עמד על כ- **3.5 מיליון דולר**. באישום אחד, הורשע הנאשם גם בהסדר כובל בעל תחולה כללית שכלל הסכמה בנוגע לחלוקת הזכויות בפרויקטים של התעשייה האווירית ואיזון של סכומי הזכייה על ידי רכש גומלין בין החברות. בית המשפט המחוזי קבע **מתחם ענישה הנע בין מספר חודשי מאסר בפועל ועד שנה ומספר חודשי מאסר בפועל** וגזר על הנאשם **חמישה וחצי חודשי מאסר בפועל**, לצד רכיבים עונשיים של קנס ומאסר על תנאי שביחס אליהם הגיעו הצדדים להסכמה.

קרטל גיזום העצים - ע"פ 6339/18 בלוא נ' מ"י [פורסם בנבו] (15.1.20) – שם נדון עניינם של מי שהורשעו, בעבירות הקשורות בתיאום מכרזי גיזום מטעם חברת החשמל ורשויות מקומיות שונות – עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, קבלת דבר מרמה בנסיבות מחמירות ועבירות על **חוק איסור הלבנת הון**. מדובר היה בפרשה רחבת היקף, במסגרתה הורשעו למעלה מ-40 נאשמים, בגין תיאום 18 מכרזים, בין היתר באמצעות הגשת הצעות גיבוי, בעיקר בשנים 2009-2010. היקפם הכספי המצטבר של המכרזים שתואמו מגיע לעשרות מיליוני שקלים. בעניינו של הנאשם המרכזי – בלוא – אשר הורשע בארבע עבירות של הסדר כובל בנסיבות מחמירות, שלוש עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, ובעבירות הלבנת הון ונקבע כי היה הרוח החיה בתיאום מכרזי ירושלים ופעל בתכנון ובתחכום, נקבע **מתחם ענישה של 7 עד 14 חודשי מאסר בפועל**, והוא נדון ל-11 חודשי **מאסר בפועל**. מעורבים אחרים נידונו, איש איש על פי חלקו, לתקופות מאסר קצרות יותר לרבות **תקופות מאסר של 7 ו-8 חודשים** שהוטלו על שניים מהם. **בית המשפט העליון דחה את הערעורים ההדדיים על העונשים**, על אף שציין כי מפרשה זו הצטיירה תמונה חמורה של קרטל מקיף, שיטתי ומתוחכם, אשר במסגרתו יצרו המעורבים מראית עין על מכרזים תקינים ותחרותיים וזכו – כל אחד לפי חלקו – בתמורה לא מבוטלת, וכי העונשים אשר גזר בית המשפט המחוזי הם "ללא ספק על הצד המקל".

בפס"ד נוסף באותה פרשה - ע"פ 2770/19 זוהר כץ נ' מ"י [פורסם בנבו] (3.5.20) – נדון עניינו של מי שהורשע, על פי הודאתו, בשבע עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, שש עבירות של קבלת דבר במרמה, שתי עבירות של רישום כוזב במסמכי תאגיד ושתי עבירות של הלבנת הון, במסגרת מעורבותו בתיאום מכרזי הגיזום. חלקו של המערער היה בין המרכזיים ביותר בפרשה ומעורבותו בתיאום המכרזים הפיקה לו תועלות אישיות פרטניות בדמות זכייה ב-4 מכרזים שונים, שבגינם התקבלו תשלומים בהיקף של **מעל 8.5 מיליון ₪**. בית המשפט המחוזי קבע **מתחם ענישה אחד הנע בין 10 חודשי מאסר בפועל ועד 36 חודשי מאסר בפועל**, לאחר שסיווג את האישומים בפרשה כאירוע אחד וגזר על המערער **11 חודשי מאסר בפועל** וקנס בסך של 100,000 ₪. בית המשפט העליון דחה את ערעור ההגנה וסבר כי לא קמה עילה להקל הקלה נוספת בעונשו של המערער מחמת מצבו הרפואי, וכי שיקול זה זכה לביטוי מספק בגזר הדין של בית המשפט המחוזי. כמו כן, נדחה ערעורה של המדינה על קולת העונש.

גם ב"כ הנאשמים, בהגינותם ובידענותם, לא חלקו על נקודת המוצא שהובאה לעיל, אך ביקשו להדגים כיצד על אף אמרותיו העקרוניות של בית המשפט העליון בדבר עונש המאסר הממשי המתחייב, מצאו הערכאות השונות לנכון להימנע במקרים המתאימים מהטלת

עונשי מאסר מאחורי סורג ובריה, והסתפקו בעונש מאסר בעבודות שירות. בתוך כך הפנו למשל לפסקי הדין הבאים:

"קרטל הגיימינג" - ת"פ (מרכז) 34706-06-18 מ"י נ' פור [פורסם בנבו] (18.11.21), שם נדון עניינם של מי שהורשעו, לאחר שמיעת הראיות, בעבירה של צד להסדר כובל, בשני אישומים. הנאשמים הינם בעלי חנויות גיימינג, שעיקר עיסוקן במכירה פיזית ומקוונת של משחקי וידאו, קונסולות משחק ומוצרים נלווים ולאורך כשנה תאמו מחירים של מוצרים שונים מתחום הגיימינג בקבוצות ווטסאפ משותפות. בית המשפט המחוזי היה ער להנחיית בית המשפט העליון בדבר החמרת הענישה והטלת עונשי מאסר ממשיים, אך מצא כי נסיבות המיוחדות של ההליך שלפניו ראוי להסתפק בעונשי מאסר בעבודות שירות, ועל כן הטיל על שלושת הנאשמים עונשים של 6 עד 9 חודשי מאסר בעבודות שירות, איש איש על פי חלקו בפרשה. בית המשפט נימק את החלטתו זו בכך שהנאשמים הורשעו בעבירה של צד להסדר כובל, ללא נסיבות מחמירות וללא עבירות נלוות, ובכך שהיקפו של התיק היה מצומצם בהרבה מזה שבהליכים אחרים, בהם דובר **במוצר צריכה חיוני** (פרשת קרטל הלחם למשל), או **במכרזים ובכספי ציבור** (פרשת קרטל הגיזום). עוד הוסבר כי מדובר היה בקרטל שכלל רק חנויות פרטיות – קטנות, ולא את הרשתות הגדולות אשר אף הן משווקות ומוכרות את אותם מוצרים. כמו כן, סבר ביהמ"ש כי יש מקום לתת משקל מסוים בקביעת העונש, לעובדה שמעורבים אחרים, אשר לכאורה היו אף הם צד להסדר, לא הועמדו לדין ולמעשה יצאו פטורים בלא כלום. ערעור שהגישו הנאשמים לבית המשפט העליון, נדחה, בהסכמתם, לאחר שנשמעו הערות בית המשפט (ראו **ע"פ 290/22 פור נ' מ"י** [פורסם בנבו] (14.9.22)).

"תיק השרתים" - ת"פ (י-ם) 24177-02-17 מ"י נ' בבלפר [פורסם בנבו] (14.6.20), שם נדון עניינם של מי שהורשעו, בארבעה אישומים שעניינם תיאום זכייה במכרזים. הנאשמת 1, שהיא הרלוונטית לענייננו, הורשעה בארבע עבירות של צד להסדר כובל ובשתי עבירות של קבלת דבר במרמה, בגין תיאום ארבעה מכרזים למכירת שרתי מחשוב בין השנים 2010 ועד 2012. ארבעת המכרזים נערכו על ידי חברת בזק וחברת החשמל וערכם המצטבר עמד על מספר מיליוני שקלים. בית המשפט המחוזי קבע בעניינה **מתחם ענישה הנע בין 6 חודשי מאסר לנשיאה בעבודות שירות ועד מספר חודשי מאסר לריצוי בפועל**. בקביעת העונש ההולם, אשר הוצב על 7 חודשי מאסר בעבודות שירות, ניתן משקל משמעותי לקולא לחלוף הזמן מאז ביצוע העבירות וכן לכך שההליך הפלילי נגד שותפיהם של הנאשמים לתיאום המכרזים הסתיים בעיכוב ההליכים ובהפסקתם בשל נסיבותיהם האישיות והרפואיות. נקבע כי לעובדה שרק צד אחד לתיאום המכרזים הורשע יש ליתן משקל של ממש נוכח עקרון

אחידות הענישה. על רקע זה היה בית המשפט נכון לחרוג מרף הענישה המקובל ולהימנע מהטלת עונשי מאסר ממשיים.

ת"פ (י-ם) 34268-03-12 מ"י נ' זיידמן [פורסם בנבו] (14.7.16), שם נדון עניינם של מי שהורשעו, לאחר שמיעת הראיות, בעבירה של צד להסדר כובל וזאת בגין תיאום מחירים למכרז של השירות המטאורולוגי לצורך תחזוקת תחנות. הנאשמים נפגשו בבוקר המכרז ותיאמו בניהם את ההצעות שיוגשו למכרז, כך שאחת תזכה באזור הצפון והשנייה תזכה באזור הדרום. האירוע נחשף במהלך המכרז עצמו לאחר שאחד ממסמכי התיאום נשאר בתיק ההצעה, וחברי וועדת המכרזים העבירו את הנושא לטיפול הרשות להגבלים עסקיים. ההצעות שהוגשו למכרז היו בהיקף כספי של מיליוני שקלים. ביהמ"ש התייחס בעת קביעת המתחם לכך שמדובר בעבירה שנעברה ללא תכנון מיוחד ו"בהחלטה של רגע"; בכך שהתיאום בין הצדדים התגלה, כך שלא נגרם נזק ממשי; ובניסוח הבעייתי של המכרז. בית המשפט המחוזי קבע **מתחם ענישה הנע בין עונש מאסר קצר שירוצה בדרך של עבודות שירות, לבין ארבעה חודשי מאסר בפועל**, וגזר על הנאשמים, כל אחד על פי חלקו, **מאסר למשך 2-3 חודשים בעבודות שירות**. ערעור שהוגש ע"י מקצת הנאשמים לבית המשפט העליון – נדחה (ראו **ע"פ 6904/16 פרנקל נ' מ"י** [פורסם בנבו] (13.2.17)).

בת"פ (י-ם) 13298-12-17 מ"י נ' בר אור ואח' [פורסם בנבו] (27.6.21) הורשע יו"ר איגוד נהגי המוניות, לאחר שמיעת הראיות, בעבירה של צד להסדר כובל, בכך שלאחר פרסום תוצאות מכרז להסעת נוסעים מנתב"ג, בו זכו חברות שהציעו מתן הנחה של 31% לנסיעות מנתב"ג, קרא הנאשם 1 לנהגי המוניות שלא לשתף פעולה עם תוצאות המכרז ולא לתת הנחה של 31%. הנאשם עשה זאת באמצעות ראיונות בתקשורת, הודעות שנשלחו לחברי האיגוד ומודעה שנשלחה לתחנות המוניות. בית המשפט המחוזי שקל לחומרה את מעמדו הרם של הנאשם ואת הפעילות המכוונת בה נקט בגדרו של מאבק לא לגיטימי בניסיון המדינה להיטיב עם הצרכנים. לצד נתון מחמיר זה הובהר כי מדובר היה בתקופת אישום קצרה המשתרעת על פני חמישה ימים, ללא תכנון מוקדם ממושך, ללא מעורבים נוספים, פעילות שבוצעה באופן גלוי וללא כל ניסיון הסתרה. עוד נקבע שהנאשם ביצע את המעשים כשליח ציבור נהגי המוניות ולא מתוך רצון להעצים רווחים. על רקע זה נקבע **מתחם ענישה הנע בין חודשיים מאסר בעבודות שירות לבין שישה חודשי מאסר בפועל** והוטל עונש של **שלושה חודשי מאסר בעבודות שירות**.

ת"פ (י-ם) 9890-10-12 מ"י נ' רבינוביץ ואח' [פורסם בנבו] (7.10.14), שם נדון עניינו של מי שהורשע, לאחר שמיעת הראיות, בעבירה של צד להסדר כובל ובעבירה קבלת דבר במרמה, בכך שערך הסדר עם גורמים נוספים בנוגע להתמחרות על רכישת המשביר החדש לצרכן, תוך הסתרת קיומו מהמפרקים שערכו את ההתמחרות על הנכס. בית המשפט קבע כי **מתחם הענישה נע בין 4 חודשי מאסר בעבודות שירות ועד 6 חודשי מאסר בין כותלי הכלא והטיל על הנאשם 6 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות**. הנאשם ערער לבית המשפט העליון, אך חזר בו מהערעור לאחר שמיעת הערות בית המשפט (ראו **ע"פ 7835/14 רבינוביץ נ' מ"י** [פורסם בנבו] (15.4.15)).

ב"כ הנאשם הפנה גם לעניינם של נאשמים ספציפיים בכמה פרשיות רחבות היקף, אשר נדונו, בשונה מחבריהם, לעונשי מאסר בעבודות שירות בלבד, או לעונשים מקלים אחרים. לא מצאתי הצדקה להתייחס בפירוט לכל אחד מאותם נאשמים, שכן עיון בפסקי הדין מלמד כי בכל אחד מהמקרים קיימות נסיבות חריגות או שיקולים ענייניים ייחודיים, אשר עמדו ביסוד הענישה המקלה. אשוב ואפנה, בהקשר זה, לאותם נאשמים ספציפיים מתוך **קרטל ספרי הלימוד**, אשר בעניינם ביטל בית המשפט העליון את עונשי המאסר הממשיים, כפי שפורט לעיל, לנוכח הנימוקים המיוחדים שהתגלו בעניינם. דברים דומים ניתן לומר גם לגבי הנאשמים אליהם הפנה הסנגור המלומד במסגרת **קרטל הלחם – ת"פ (י-ם) 28192-08-12 מ"י נ' אנג'ל ואח'** [פורסם בנבו] (25.2.18), **קרטל הגיזום**, שכבר הוזכר לעיל, ו**קרטל מדי המים – ת"פ (י-ם) 49529-12-11 מ"י נ' בן דרור ואח'** [פורסם בנבו] (2.1.18).

אבהיר, כי לא מצאתי לייחס משקל בקביעת המתחם לעונשים שעוגנו במסגרת הסדרי טיעון "סגורים", אשר מטבע הדברים משקללים מסכת ספציפית של שיקולים בעניינו המיוחד של אותו נאשם, ואינם מבטאים בהכרח את גבולות מתחם הענישה הראוי בעניינו. עוד לא מצאתי לייחס משקל ממשי לאותם נאשמים שבעניינם הוטל עונש מאסר אשר חלקו בעבודות שירות וחלקו במאסר של ממש, שהרי מדובר בדרך פעולה שאינה מקובלת עוד ואף סותרת את מדיניותו העדכנית של בית המשפט העליון. בפרשיות שהוזכרו לעיל אכן הוטלו על מקצת הנאשמים עונשי מאסר בעבודות שירות בלבד, אך לצד כל אחד מאותם מקרים ניתנה הנמקה מיוחדת המבהירה את נקיטת המדיניות המקלה כלפיו, בין אם בשל חלקו המצומצם במעשים או נסיבות מיוחדות אחרות המעידות על קולת העבירה, או בשל נסיבות אישיות או משפחתיות חריגות המצדיקות התחשבות מיוחדת.

אסכם ואומר כי התמונה המצטיירת מעיון מעמיק בפסיקה העדכנית העוסקת בעבירות על חוק התחרות מלמדת כי בהתאם להנחיית בית המשפט העליון, בוודאי בשנים האחרונות מאז הובהרה נקודת המוצא לענישה, יש לאתר את העונש הראוי לכל נאשם ונאשם במסגרת מתחם שביסודו תקופת מאסר ממשי לנשיאה מאחורי סורג וברית. ניתן אמנם למצוא מקרים בהם הטילו בתי המשפט עונשים קלים יותר, והסתפקו בעונשי מאסר בעבודות שירות, אך אלה נעוצים היו בקיומן של נסיבות אישיות חריגות ויוצאות דופן אשר הצדיקו חריגה ממתחמי הענישה המקובלים, או בכך שמדובר היה במקרים שנסבותיהם קלות ומידת פגיעתן בערך המוגן מצומצמת, כגון במקרה של תיאום ספונטני וחד פעמי, הסדרים נקודתיים להבדיל מהסדר מסגרת, תקופת פעילות קצרה, נתח שוק מצומצם, היעדר יישום בפועל וכיוצא באלה.

יישומה של מדיניות הענישה על ענייננו, המצוי כאמור, מבלי להקל ראש בשיקולים לקולה שפורטו לעיל בהרחבה, ברף חומרה גבוה באופן יחסי, גם אם לא בזה שבפסיקה החמורה ביותר שהוצגה מטעם המאשימה, אשר כללה למשל הרשעה בעבירות הלבנת הון או הפקה של רווח כלכלי אישי, מחייב קביעת מתחמי ענישה לגבי כל אחד מהנאשמים, אשר מצויים כל כולם בתחום נשיאת המאסר הממשי מאחורי סורג וברית, ולא בתחום של עבודות השירות. עם זאת, יש לאבחן את עניינה של הנאשמת מזה של הנאשם, ולקבוע לגביה מתחם מקל מעט מזה של הנאשם, וזאת לנוכח הרשעתה באישום הראשון בעבירה יחידה של צד להסדר כובל, בעוד הנאשם הורשע בשתי עבירות כאלה, לנוכח ההסדר הנוסף שנכרת בין הלל לדיזנהאוז. בשים לב לכל שנאמר עד כה, אני סבור כי **לצד מעשיו של הנאשם יש לקבוע מתחם עונש הולם הנע בין 7 ל-18 חודשי מאסר בפועל**, לצד מאסר על תנאי וקנס משמעותי של עשרות אלפי ₪, ואילו **בעניינה של הנאשמת יש לקבוע מתחם הנע בין 5 ל-15 חודשי מאסר**, לצד עונשים נלווים דומים.

שיקולים של אחידות הענישה

במסגרת הדיון בפרק הקודם ציינתי כי לנוכח השיקולים הרחבים הנשקלים בגדרו של הסדר טיעון ספציפי, לא ניתן ככלל להקיש ממנו ישירות על העונש הראוי בענייניו של נאשם פלוני בפרשה אלמונית דומה. כעת ראוי יהיה לסייג קביעה זו ולהבהיר כי כאשר מדובר בנאשמים בעלי מעמד ומאפיינים דומים במסגרת אותה פרשה ממש, מחייבים כללי צדק ושוויון, להתחשב בעונשים שהוטלו על אותם נאשמים בעת קביעת העונש לעמיתיהם, שכן **"העיקרון של אחידות הענישה מחייב הטלת עונשים זהים או כמעט זהים על נאשמים שפעלו יחדיו כשותפים שווים במסגרת אותה פעילות עבריינית"** (ע"פ 8937/20 פלוני נ' מ"י [פורסם בבנב])

(5.9.21)). והנה, כפי שכבר הוזכר לעיל, בגדרה של פרשה זו נגזר זה לא מכבר דינם של שניים מהמעורבים, שמעמדם דומה בקווים כלליים לאלה של הנאשמים שלפני, וזאת לאחר שגובשו בעניינם הסדרי טיעון "סגורים", במסגרתם עתרו ב"כ הצדדים במשותף לתקופת מאסר מוסכמת, ובית המשפט אימץ את הסדרי הטיעון וגזר את הדין בהתאם. בדברי אלה מכוון אני לנאשם 3 בכתב האישום הנוכחי, אשר נדון לשבעה וחצי חודשי מאסר בפועל, לצד מאסר על תנאי וקנס בסך 55,000 ₪ וכן לעניינו של משה הרטמן, נאשם 9 בת"פ (י-ם)-9668-07-18 מ"י נ' גינזבורג, [פורסם בנבו] במסגרתו הועמדו לדין גורמים נוספים בפרשה זו, ובהם החברות עצמן, מנהלי החברות ומעורבים נוספים. על הרטמן הוטלו שישה וחצי חודשי מאסר בפועל, מאסר על תנאי וקנס בסך 30,000 ₪.

הנאשם 3 בכתב האישום הנוכחי, אהרון טורוביץ', מי ששימש במועדים הרלוונטיים כראש מחלקת פולין בחברת אקדמי, הורשע על פי הודאתו, במסגרת הסדר טיעון, בכתב אישום מתוקן בו יוחסו לו באישום הראשון עבירות זהות לאלה בהן הורשע הנאשם, כלומר שתי עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות ועבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. גם העובדות בהן הודה והורשע דומות לאלה בהן הורשע הנאשם, ונעוצות בהסדרים הכובלים שגובשו ויושמו בין הלל, גשר ואקדמי ובין אקדמי ודיזנהאוז. למען הדיוק וההקפדה על הפרטים יצוין כי קיימים ניואנסים מסוימים המבחינים בין האישום הראשון בעניינו של הנאשם לבין זה של טורוביץ', וזאת בשני היבטים. האחד הוא הפער המסוים ביישום, כך שבעוד בעניינו של הנאשם הוסכם כי ההסדרים יושמו "ככלל", הרי שבעניינו של טורוביץ' קובע כתב האישום כי הצדדים פעלו על פי ההסדרים "למעט במקרים חריגים". השני נעוץ בכך שכתבי האישום מלמדים כי לאחר הפגיעה ביחסים בין הלל לאקדמי, שהביאה להפחתה ניכרת בהיקף יישום ההסדר בין החברות בשלהי 2014, היה זה טורוביץ' שפעל לפייס את הנאשם ולהשיב את יישום ההסדר על כנו. שני הניואנסים הללו פועלים לטובת הנאשם, בהשוואה לטורוביץ', אך מדובר אכן לטעמי בניואנסים בלבד, שאין בהם כדי להצדיק פער ממשי בענישה, ומה גם שחלקה של הלל, בה הועסק הנאשם, בשוק הרלוונטי, היה משמעותי יותר מזה של אקדמי.

על רקע זה דומה כי ההבחנה בין טורוביץ' לבין הנאשמים שלפני, ככל שיש לה משמעות עונשית, נעוצה באישום השני בכל אחד מכתבי האישום בפרשה זו. כזכור, כאשר מדובר בנאשמים שלפני, כולל האישום השני עבירה נוספת של צד להסדר כובל, לצד עבירה נוספת של קבלת דבר במרמה, עבירות שבוצעו אגב פעולות תיאום במכרז ספציפי שערך שב"ס בשנת 2010 להוצאת משלחת מטעמו לסיוור בפולין. כפי שצינתי, מבלי להקל ראש בחומרת אותו תיאום ספציפי, הרי שמדובר במעשה דומה למעשים שבוצעו במסגרת ההסדר הכללי

שבאישום הראשון, ועל כן אינו מקים נופך חדש ונוסף של חומרה, מעבר לחומרה הנעוצה בעצם מעשי התאום והיקפם הנרחב. בעניינו של טורוביץ', לעומת זאת, עוסק האישום השני בעבירה שונה, בעלת יסודות חומרה משמעותיים נוספים, שאינם מצויים בעניינם של הנאשם והנאשמת. המדובר בעבירה של סיוע למתן שוחד, אשר באה לידי ביטוי בכך שסייע לחברת אקדמי במתן הטבה, בדמות הנחה בסך אלפי ₪, בעלות השתתפותה במשלחת לפולין של מי שעבדה במנהלת פולין במשרד החינוך, והייתה עובדת תאגיד המספק שירות לציבור. אמנם אין מדובר במעשים המצויים ברף החומרה הגבוהה של עבירות השוחד, אך ברי כי לצד מעשים מעין אלה, אשר פגיעתם בטוהר המידות ובאמון הציבור באנשי ציבור אינו קל ערך, יש להציב מענה עונשי משמעותי, ויש להניח כי הענישה שהוטלה על טורוביץ' במסגרת הסדר הטיעון משקפת גם היבט מחמיר זה של המעשים.

אם ניקח בחשבון מכלול אלמנטים אלה, דומה כי חומרת מעשיו של הנאשם 3 דומים, ואולי אף חמורים במעט, מאלה בהם הורשע הנאשם בהליך שלפני. ודוק, אין פירוש הדברים כי הענישה הסופית שתושט על הנאשם תהיה בהכרח קלה יותר מזו שהוטלה על הנאשם 3, אך ברי כי אין להתעלם מהעונש שהוטל על הנאשם 3, בעת קביעת העונש הראוי לנאשם בגדר מתחם הענישה שנקבע בעניינו. באשר לנאשמת, יפים הדברים בבחינת קל וחומר, שכן זו הורשעה בעבירה אחת בלבד של צד להסדר כובל במסגרת האישום הראשון, ועל כן עניינה קל יותר באופן מובהק, הן מעניינו של טורוביץ', והן, כפי שכבר הובהר, מעניינו של הנאשם.

ובאשר ל**הרטמן**, הרי שזה הורשע על פי הודאתו באישום בודד ובו שתי עבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, וזאת בגין ההסדרים הכובלים שגובשו בין חברת דיזנהאוז לבין הלל ובינה לבין אקדמי. הרטמן לא הורשע באישום נוסף ואף לא בעבירות נוספות או נלוות, ובמובן זה, כמו גם מבחינת נתח השוק של החברה בה הועסק, מעשיו חמורים פחות משל הנאשמים שלפני. מאידך, למרות שהוסכם כי הרטמן היה "שכיר לא בכיר" בחברת דיזנהאוז, הרי שלגביו לא הוצגה הסכמה לפיה שכרו לא הושפע מביצועי ורווחי החברה, וזוהי גם הסיבה שעניינו צורף לכתב האישום שהוגש נגד מנהלי החברות, ולא לכתב האישום הנוכחי, שיוחד למנהלים השכירים שיישמו בפועל את ההסדרים, מבלי שנהנו מהרווחים. שאלת הרווח הכספי היא שאלה בעלת משקל לא מבוטל, ויש בה כדי להעמיד את עניינו של הרטמן במדרג חומרה דומה לזה של יתר הנאשמים, גם אם היקף וטיב מעשיו היו חמורים מעט פחות. לפיכך, גם לגזר הדין בעניינו של הרטמן השלכה מסוימת, גם אם לא מכרעת, על העונשים שיוטלו על הנאשמים שלפני.

סטייה לקולה ממתחם העונש ההולם מטעמי צדק

כידוע, בהתאם להוראת [סעיף 40ד'](#) [לחוק העונשין](#), רשאי בית המשפט לסטות לקולה ממתחם העונש ההולם מטעמי שיקום. בתי המשפט נוהגים לנקוט בצעד חריג מעין זה בעיקר באותם מקרים בהם נטל הנאשם חלק בהליכי טיפול ושיקום אשר הביאו לשינוי משמעותי, עד כדי מהפך של ממש באורחות חייו, כגון בעקבות הליכי גמילה מסמים או מאלכוהול או השתתפות מוצלחת בקבוצות טיפוליות או במסגרות שיקומיות אשר הביאה להפחתה ניכרת בסיכון לביצוע עבירות נוספות בעתיד. במקרה שלפני, בשים לב לטיב העבירות ולנתונייהם האישיים של הנאשמים, לא עלתה כל טענה לפיה זכאי מי מהם לחריגה מהמתחם משיקולי שיקום, אך לגבי כל אחד מהם התבקשתי לסטות מהמתחמים שנקבעו, ולהטיל עונש של מאסר בעבודות שירות בלבד, לנוכח נסיבות אישיות, רפואיות ונפשיות, אשר באו לידי ביטוי נרחב בחוות הדעת שהוגשו הן לגבי הנאשם והן לגבי הנאשמת.

האפשרות לסטות לקולה ממתחם העונש ההולם מטעמי צדק, ובראשם לנוכח מצב רפואי חריג, נקבעה לראשונה בפסק הדין בעניינו של לופוליאנסקי במסגרת [ע"פ 4456/14 קלנר נ' מ"י](#) [פורסם בנבו] (29.12.2015). הנה כך מצאו הדברים את ביטויים בדברי כב' השופט (כתוארו אז) פוגלמן:

"... יובהר כי הכרעתנו במקרה זה ממוקדת בקטגוריה שבה ענישה מאחורי סורג וברית עלולה לקצר בצורה ניכרת את תוחלת חייו של נאשם שהורשע בדיון, נוכח הזיקה החזקה במיוחד בינה לבין הוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. ככל שלא יותווה הסדר מפורט לחריגה מן המתחם בחקיקה ראשית – הנחתי היא כי פסיקתנו תוסיף נדבכים נוספים להלכה זו. חריגה ממתחם העונש ההולם – כיצד?

בבוא בית המשפט לשקול חריגה מטעמי צדק ממתחם העונש ההולם, שומה עליו לאזן בין טעמי הצדק המצדיקים חריגה מן המתחם לבין חומרת המעשים שבהם הורשע הנאשם. בקטגוריה שבה עסקינן יש לבחון אם עונש של מאסר בפועל עלול לסכן את חייו של מי שהורשע בדיון או לקצר בצורה ניכרת את תוחלת חייו, ולהביא מנגד, כאמור, את חומרת המעשים שבהם הורשע. תוצאת איזון זה עשויה להיות שליחתו של הנאשם לעונש מאסר בפועל הנמוך מתחתית מתחם הענישה שנקבע; או הימנעות מהשתת מאסר בפועל, גם מקום

שבו "רצפת" מתחם העונש ההולם כוללת עונש מאסר בפועל, הכל לפי נסיבות המקרה.

מכאן אתה למד כי גם נאשם החולה במחלה קשה, או כזה שהמאסר יסב לו סבל רב וייחודי, עלול להישלח לשאת בעונש מאסר בפועל, מאחורי סורג ובריח. הדברים נכונים גם כאשר עסקינן במי שמצבו הבריאותי רעוע. כבר נפסק כי "[...] מצב בריאותי קשה – איננו צריך בהכרח להקנות לעבריין פטור מעונש מאסר בפועל בגין מעשיו הרעים, ככל שעונש זה מוצדק לגביו לאחר הרשעתו [...]]" (עניין פלוני, פסקה 14). כאשר עסקינן במצב רפואי, ככלל, הנחת המוצא היא כי גורמי הרפואה בשירות בתי הסוהר ערוכים לטפל באסירים במצבים רפואיים שונים, כולל כאלה שאינם פשוטים כלל ועיקר. את מצבו הרפואי של מי שהורשע בדין יש לאזן עם שיקולים רלוונטיים אחרים, ובכלל אלה הסיכון שנשקף לציבור ממנו. אין אפוא בדברינו אלה משום קביעת כלל שלפיו טענה לקיצור תוחלת חיים נושאת בצידה, מניה וביה, חסינות מפני עונש מאסר בפועל."

בשנים שחלפו מאז הפסיקה התקדימית בעניינו של לופוליאנסקי, נדרשו בתי המשפט פעמים רבות לטענות בדבר מצב רפואי חריג המצדיק סטייה לקולה ממתחם העונש ההולם, לעיתים כטענה יחידה ולעיתים בשילוב עם טענות נוספות בדבר מצב נפשי חריג או נסיבות אישיות ומשפחתיות המחייבות התחשבות מיוחדת. ב"כ הנאשם לא הותיר אבן על אבן והפנה לכל אותם מקרים בהם התקבלו טענות מסוג זה ובתי המשפט הקלו בעונשם של נאשמים על רקע טיעונים מסוג זה. אבהיר כבר עתה כי לא מצאתי הצדקה להתייחס לכל הדוגמאות שפורטו על ידו, מרביתן מהערכאות הדיוניות, אשר אין בהחלטותיהן הקונקרטיות משום מסר מנחה, וחלקן עוד מהימים שקדמו לתיקון 113 ולעקרונות קביעת המתחמים ואפשרויות הסטייה מהם. לפיכך, אתייחס אך לכמה דוגמאות מרכזיות, ואעמוד על העקרונות הנגזרים מהם.

עיון בפסיקה שהוגשה מלמד כי מעטים עד מאד הם המקרים בהם סטו בתי המשפט לקולה ממתחם העונש ההולם מטעמים רפואיים גרידא. לצד עניינו של לופוליאנסקי שכבר הוזכר לעיל, ראויה לציון גם ההחלטה בעניינו של מערער 2 בע"פ 4506/15 צבי בר נ' מ"י [פורסם בנבו] (11.12.16), לגביו הפחית בית המשפט את העונש מ-33 חודשי מאסר בפועל ל-9 חודשי מאסר בלבד, תוך סטייה ממתחם העונש ההולם, וזאת אך ורק בשל מצבו הרפואי הקשה. הסיכון הרפואי בו היה נתון אותו מערער היה אמנם "כללי" יותר מזה שבא לידי ביטוי

בחוות הדעת בעניינו של לופוליאנסקי, אך עדיין מדובר היה באדם כבן 81, אשר סבל מבעיות רפואיות רבות וקשות, ובית המשפט העליון קבע כי חוות הדעת הרפואית שהוגשה לגביו "מעלה חששות ממשיים בדבר הפגיעה הצפויה במאסר לבריאותו ולתוחלת חייו". יודגש, כי על אף קביעות אלו והמצב הרפואי הקשה, נמנע בית המשפט העליון מהמרת עונש המאסר לעבודות שירות, והורה על נשיאת העונש, לאחר שקוצר, במאסר של ממש מאחורי סורג וברח.

במקרים הנוספים אליהם הפנה הסנגור המלומד, ואשר בהם סטו בתי המשפט לקולה ממתחם העונש ההולם משיקולי צדק, נומקו ההחלטות בשילוב של מגוון נסיבות מיוחדות וחריגות בתחום האישי, המשפחתי, הרפואי והנפשי. כך למשל בע"פ (חיפה) 853-05-18 **אשבל נ' מ"י** [פורסם בנבו] (23.5.19) המיר בית המשפט המחוזי עונש של 12 חודשי מאסר בפועל ב-9 חודשי מאסר בעבודות שירות, תוך סטייה לקולה מהמתחם שנקבע, בשל שילוב נסיבות ובהן פציעה קודמת בפיגוע חבלני, פוסט טראומה מורכבת שהביאה לקושי תפקודי בכל תחומי החיים, אובדן טרגי של בן צעיר, החמרה במצב רפואי ונפשי לאחר מתן גזר הדין המקורי והעובדה כי ההסתבכות הפלילית הייתה קשורה קשר הדוק למצב הנפשי של המערער. נתונים חריגים בעלי אופי דומה הביאו לענישה המקלה שהוטלה גם בע"פ 5807/20 **שיבלי נ' מ"י** [פורסם בנבו] (30.12.20), בע"פ 9284/17 **חורש נ' מ"י** [פורסם בנבו] (5.3.20) ובת"פ 15328-11-19 **מ"י נ' בניאגויב** [פורסם בנבו] (28.6.20). מקרים אחרים שהוזכרו כללו אף הם נתונים חריגים ביותר ובהם למשל פציעה קשה ביותר שחוות הנאשם, שנדרס על ידי אוטובוס זמן קצר בטרם ניתנה הכרעת הדין המרשיעה (ת"פ (ת"א) 30845-01-17 **מ"י נ' טבידישווילי** [פורסם בנבו] (25.11.19)), קיומם של שיקולי שיקום משמעותיים לצד מצב רפואי ונפשי חריג ביותר (ת"פ 55826-08-17 **מ"י נ' מוצפי** [פורסם בנבו] (16.9.18) ועוד כהנה וכהנה דוגמאות אשר הוכרעו באופן חריג לקולה לנוכח מכלול הנסיבות הספציפיות של העושה והמעשה.

אם נשוב עתה לעניינו, השאלה המתעוררת הנה האם יש בחוות הדעת שהוגשו בעניינם של הנאשמים, לצד יתר מאפייניהם האישיים, עברם הפלילי הנקי ותרומתם החיובית לחברה לאורך שנים, כדי להצדיק אימוץ עתירת ההגנה לסטייה לקולה מהמתחמים שנקבעו ולהטלת עונשי מאסר בעבודות שירות בלבד. לטעמי, מבלי לגרוע כהוא זה ממשקלם של הנתונים האישיים שהוצגו לפני, ומההערכה הרבה שראוי להעניק לנאשמים על פועלם החיובי לאורך השנים, אין מנוס אלא להשיב לשאלה זו בשלילה, לגבי הנאשם והנאשמת כאחד.

אפתח בעניינו של הנאשם, אשר הטיעון המרכזי לסטייה לקולה מהמתחם בעניינו נוגע למצבו הרפואי. אשוב ואזכיר את חוות הדעת שהוגשה מטעמו של ד"ר בורנשטיין, ואשר עליה לא חלקה המאשימה, בה נקבע כי בהתחשב ברקע הרפואי של הנאשם, ולאחר האירוע המוחי שעבר ב-22.6.22, אשר הותיר בו חותם פיזי ונפשי, ישנו חשש ממשי כי מצב של סטרס אקוטי כגון מאסר יגרום לאירוע נוסף, שפגיעתו תהיה חמורה יותר. אכן, אין להקל ראש בפגיעה המוטורית והקוגניטיבית שספג הנאשם, ואף אני עצמי התרשמתי באופן בלתי אמצעי ממצבו הנוכחי של הנאשם, אשר אינו שפיר, במסגרת הטיעונים לעונש.

עם זאת, ומבלי להקל ראש, מצבו הרפואי של הנאשם רחוק מרחק רב מאותם מצבים רפואיים קיצוניים אשר הביאו כשלעצמם לסטייה לקולה ממתחם הענישה, דוגמת עניין לופוליאנסקי או לגזיאל (המערער 2 בעניין צבי בר). חוות הדעת בעניינו של הנאשם מעלה חשש, אשר אין וודאות כי אכן יתממש, לאירוע מוחי חוזר כתוצאה מהסטרס הנלווה למאסר, אך מצבו הרפואי של הנאשם אינו קשה כמו באותן דוגמאות, וגורמי הסיכון אינם כה ישירים ומידיים. אין טענה כלשהי לקיצור ניכר של תוחלת החיים, ומה גם שחזקה על גורמי הטיפול והרפואה בשב"ס כי ידעו להתאים את תנאי החזקתו של הנאשם במהלך המאסר למצבו הרפואי וישכילו לספק לו את הטיפול לו הוא זקוק על מנת לצמצם, ובתקווה אף למנוע, כל סיכון להחמרה במצבו. ראוי יהיה לשוב ולהזכיר בהקשר הנוכחי את דברי בית המשפט העליון בעניין לופוליאנסקי ולפיהם גם מי שחולה במחלה קשה ומצבו הבריאותי רעוע, או כזה שהמאסר יסב לו סבל רב וייחודי, עשוי לשאת בעונש מאסר בפועל והנחת המוצא, אשר לא נסתרה בעניינו, היא כי גורמי שב"ס ערוכים לטפל במצבים רפואיים שונים, לרבות כאלה שאינם פשוטים כלל ועיקר.

ב"כ הנאשם התייחס בטיעונו לכך שהפער העונשי בין הצדדים אינו רב וכך או כך מדובר בחודשי מאסר מצומצמים בהיקפם, כאשר השאלה היא האם יינשאו במאסר של ממש או בעבודות שירות. בנסיבות מעין אלה, בהם הסטייה לקולה המתבקשת אינה משמעותית, ראוי לטעמו לתת משקל מיוחד לנסיבות הרפואיות של הנאשם ולא ליטול לגביו סיכון מיותר, כשמדובר אך בשאלה בדבר אופן נשיאת העונש. טענה זו לא אוכל לקבל. אמנם אין חולק כי במדרג העבירות הפליליות מעשיו של הנאשם אינם מצויים ברף החומרה העליון המחייב הטלת עונש מאסר לשנים ארוכות, אך העבירות בהן הורשע אינן עבירות קלות או טכניות, ולא במקרה קבע בית המשפט העליון דווקא בעבירות מעין אלה את נקודת המוצא לפיה על העונש לכלול תקופה משמעותית של מאסר מאחורי סורג ובריה, ולא בעבודות שירות.

מדובר בעבירות המבוצעות דרך כלל באופן מודע ומתוכנן על ידי בעלי תפקידים בכירים בגופים כלכליים שונים, לאו דווקא צעירים ובריאים, ובעניינם של אלה נדרש במיוחד המסר ההרתעתי הנלווה לעונשי מאסר ממשיים. דווקא בתחום עברייני זה, יש בסיס ממשי לסברה כי ענישה מרתיעה תצמצם את המוטיבציה לביצוע עבירות מסוג זה, למרות הרווח הכלכלי הפוטנציאלי הטמון בהן. אשוב ואזכיר את דברי בית המשפט העליון בפרשת מדי המים לפיהם בתחום זה **"ניתן לייחס משנה תוקף להנחה שלמדיניות הענישה הנוהגת צפויה להיות השפעה על הכוונת ההתנהגויות"**. לפיכך, גם אם מאסר בעבודות שירות הנו במובן המשפטי מאסר בפועל לכל דבר ועניין, הרי שבעולם המעשי אין השלכתו העונשית וההרתעית דומה לנשיאת מאסר בבית האסורים, וכאשר מצדיקות הנסיבות הטלת עונש מאסר ממשי, כמו בענייננו, אין די בנתונים הרפואיים שהובאו בעניינו של הנאשם כדי להוביל למסקנה אחרת.

דברים דומים יש לומר גם בעניינה של הנאשמת, הגם שלגביה אין מדובר בנושא רפואי אלא יותר בנסיבות חיים מורכבות וקשות ובמצב נפשי שאינו שפיר. כזכור, הוגשו בעניינה של הנאשמת שתי חוות דעת, אחת בתחום הפסיכיאטרי והשנייה בתחום הטיפולי-פסיכוסוציאלי. חוות הדעת הראשונה התייחסה להשלכות ריצוי עונש מאסר על מצבה הנפשי של הנאשמת, על רקע דפוסי ההתמודדות של הנאשמת עם מחלת בנה ועם פטירתו לפני כתשע שנים. הובהר כי הנאשמת אינה סובלת מתחלואה נפשית כלשהי וכי לא ניתן לקבוע ששהות בכלא תוביל בוודאות לפגיעה נפשית חמורה ובלתי הפיכה. עם זאת, לעונש מאסר עשויות להיות השלכות שליליות משמעותיות על מצבה הנפשי והגופני, בשל החשש שינתק אותה משגרת יומה ומהטיפול בבני המשפחה, וימוטט את העוגן הנפשי ונקודות החוסן, שמחזיקים אותה לאורך השנים.

חוות הדעת השנייה מתייחסת להליכי הטיפול שעוברת הנאשמת מאז אוגוסט 2023 במרכז הטיפולי "מחברים". מחוות הדעת עולה כי הנאשמת מבטאת אחריות מלאה על מעשיה, וכן בוושה וחרטה. היא נוטלת חלק בהליכי טיפול קבוצתיים ופרטניים, משתפת פעולה ומשיגה הישגים משמעותיים. על המעשים החמורים שביצעה כבר שילמה הנאשמת מחיר אישי, כלכלי ורגשי רב, וחשיפת המעשים בקרב הקהילה אליה היא משתייכת אף הביאה לצמצום קשרים חברתיים ולמחירים משפחתיים וחברתיים קשים. לנתונים אישיים אלה מצטרפת ההתמודדות הקשה מנשוא עם מחלתו ומותו של בנה האהוב, וכן מחלתה הקשה של נכדתה הפעוטה, שהנאשמת נרתמה לסייע בטיפול בה בכל דרך אפשרית.

אכן, הלב יוצא אל הנאשמת, אשר התמודדה ועדיין מתמודדת לאורך העשור האחרון עם בשורות קשות, תחושות עמוקות של אבל ואובדן ומאבק בלתי נלאה בגזירות הגורל. מדובר ללא ספק בנתונים המצדיקים התחשבות בגזירת הדין, ועל כך אף עומדת הוראת סעיף [40 יא](#) [\(1\) לחוק העונשין](#), אשר קובעת כי אחת הנסיבות שיש לשקול בעת גזירת הדין הנה הפגיעה של העונש בנאשם. עם זאת, מקומם של שיקולים מעין אלה הנו בשלב גזירת העונש בתוך מתחם הענישה, ואין בהם ככלל כדי להצדיק סטייה לקולה מהמתחם. בחינת נסיבותיה האישיות של הנאשמת, עם כל הקושי המתלווה אליהם, אל מול ההכרח בהטלת ענישה מרתיעה בעבירות מעין אלה, הכרח עליו עמדתי לעיל, אינה מגלה הצדקה לסטות בעניינה ממתחם העונש המתון שנקבע ולהמרת העונש המתחייב ממאסר בפועל לעבודות שירות.

התוצאה היא כי לא מצאתי בנתונים האישיים שהובאו לפני, כמו גם בנסיבות המשפחתיות, הרפואיות והנפשיות, הצדקה לחרוג מגדרם של מתחמי הענישה שנקבעו. לפיכך, ייגזר דינם של הנאשמים בחובם של המתחמים שקבעתי, וזאת בשים לב למכלול הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירות.

קביעת העונש הראוי בתוך המתחם

אין חולק כי את העונש הראוי לנאשמים יש לאתר בחלקו התחתון של מתחם הענישה שנקבע לכל אחד מהם, ואף המאשימה אינה טוענת אחרת. עם זאת, דומה כי בנסיבות רגילות לא היה מקום להטיל עונש המצוי ברף התחתון ממש של המתחם, וזאת ממספר טעמים. הטעם הראשון, אותו כבר הזכרתי בפרק הקודם, נוגע לחשיבות היתרה שקיימת בעבירות מסוג זה לשיקול של הרתעת הרבים, שיקול אותו מתיר החוק לשקול במסגרת קביעת העונש בתוך המתחם. שיקול נוסף נעוץ בכך שהנאשמים אמנם הודו לבסוף בעובדות כתב האישום המתוקן ונטלו אחריות על מעשיהם, אך עשו זאת רק בתום פרשת התביעה, לאחר שנים ארוכות של ניהול ההליך, ולאחר שנשמעו עדי התביעה כולם. בנסיבות מעין אלה אין הם זכאים להקלה הניתנת דרך כלל למי שמודה במיוחס לו, מייתר את ניהול ההליך וחוסך חסכון ממשי מזמנם היקר של בתי המשפט ושל כלל המעורבים בהליך.

אף על פי כן, מצאתי בנסיבות המיוחדות של הליך זה להימנע ממיצוי מלא של הדין ולהסתפק בהטלת עונשי מאסר המשקפים את הרף התחתון של מתחם הענישה שנקבע לגבי כל אחד מהנאשמים. בהחלטתי זו לקחתי בחשבון כמובן את נתוני היסוד לפיהם מדובר בנאשמים נעדרי כל עבר פלילי, אשר ניהלו לאורך כל שנות חייהם חיים נורמטיביים, ואף יצרניים ובעלי תרומה חברתית ניכרת. כמו כן, לקחתי בחשבון את העובדה כי ניהול ההליך

לא היה לשווא, במובן זה שכתב האישום המתקן אינו זהה לחלוטין לזה המקורי, אם כי דומה שניתן היה להגיע להבנות דומות בשלבים מוקדמים יותר של ההליך. בנוסף, יש מקום לתת משקל מסוים לקולה לחלוף הזמן הניכר מאז ביצוע העבירות, על אף שאין מקום לייחס למאשימה שיהוי כלשהו או אחריות להתמשכות הליכי החקירה והמשפט. כל אלה הנם שיקולים בעלי משקל, אשר מצדיקים הימנעות ממיצוי הדין, אך דומה כי בהם בלבד לא היה כדי להצדיק אימוץ הרף התחתון ממש של המתחמים שנקבעו.

את הכף בהקשר זה מכריעות הנסיבות האישיות, המשפחתיות, הרפואיות והנפשיות אשר עליהם עמדתי בפרק הקודם, ולא אשוב לתארן בהרחבה פעם נוספת. מכלול נתונים אישיים מיוחדים אלה, לגבי כל אחד מהנאשמים, אמנם אינו מצדיק סטייה לקולה מהמתחם והימנעות מהטלת העונש המתחייב בדמות מאסר בפועל, אך בהחלט מצדיק לטעמי הימנעות ממיצוי הדין בתוך תחומי המתחם, והצבת העונש על הרף התחתון האפשרי.

בעניינו של הנאשם, נובעת מסקנה זו בעיקר מחוות הדעת הרפואית ומההתרשמות הבלתי אמצעית ממצבו הבריאותי הנוכחי, וזאת לצד יתר הנתונים האישיים עליהם עמד בא כוחו, ולפיהם מדובר באדם כבן 68, בעל משפחה ואב לשני ילדים, אשר חי שנים רבות בקיבוץ נחל עוז והושפע מאד מהאסון שפקד לפני כחצי שנה רבים מחבריו הקרובים. עוד תיזקף לזכותו העובדה כי שיתף פעולה באופן מלא עם רשויות החקירה, ולמעשה הודה במרבית המעשים שיוחסו לו עוד באותו שלב. בנוסף, בהיבט הכלכלי, מזה מספר שנים, מאז משבר הקורונה, כמעט וחדל לעבוד והוא מצוי למעשה כיום בתנאי פרישה.

באשר לנאשמת, הרי שמדובר באשה כבת 56, אם ל-5 ילדים וסבתא ל-6 נכדים. הזכרתי כבר בהרחבה את חוות הדעת ביחס למצבה הנפשי הרעוע ולאבל העמוק בו היא שרויה בעקבות מותו המצער של בנה. עוד התייחסתי לטיפול שהיא עוברת כעת, ואשר מסייע לה בשינוי דפוסיים ובהתמודדות עם משברים נוספים, לרבות מצבה הבריאותי החריג של נכדתה הפעוטה. לא נעלמה מעיני גם עדותה של הגב' אלבאום בוכניק שתיארה את הנאשמת כאשת חסד ונתינה, עדות אשר נתמכה במספר רב של אישורים ומכתבי תודה מטעמים של ארגוני הסיוע בהם היא עושה עבודת קודש. בכל הנוגע למצב הכלכלי ולקנס שיוטל, תילקח בחשבון גם העובדה כי מדובר בעובדת שכירה בחברה שספגה מהלומה קשה בעקבות חשיפת הפרשה, וכי מאז שלל משרד החינוך מהחברה את האפשרות להוציא משלחות מטעמו נותרה המחלקה שבאחריות הנאשמת כמעט ללא עבודה.

אינני מתעלם מההיבטים ומהקשיים המיוחדים הקיימים בארצנו בכל הנוגע לכליאת נשים, על רקע מאפייניו של בית הסוהר נווה תרצה. בהקשר זה, אין לי אלא להצטרף, בכל הענווה, לדבריו של כב' השופט עמית בפסקה 48 לפסק דינו בעניינה של פאינה קירשנבאום, במסגרת [ע"פ 5405/21 רמי כהן נ' מ"י](#) [פורסם בנבו] (24.8.22), אשר עמד על מאפייניו הבעייתיים של בית הסוהר וקרא למימוש תכניות העברתן של האסירות למתקן חדש ומודרני. עם זאת, כמותו, לא מצאתי בקשיים אלה הצדקה להקל בעונשה של הנאשמת שלפני, אשר נותנת את הדין בתחום משפטי שאין מקום לערוך בו אבחנות על בסיס מגדרי, ואשר בו ההרתעה הנדרשת משותפת למגדרים כולם.

לפיכך, אטיל על כל אחד מהנאשמים עונש מאסר בפועל, מאחורי סורג ובריה, ברף התחתון של מתחמי הענישה שנקבעו, וזאת לצד מאסר על תנאי מרתיע וקנס כספי, אשר ישקף מחד את חומרת העבירות ואת המוטיבציה הכלכלית העומדת ביסודן, ומנגד גם את העובדה כי מדובר בעובדים שכירים, אשר לא הפיקו רווח ישיר מהעבירות, ואשר מצבם הכלכלי נפגע לנוכח הצמצום המשמעותי בהיקף העבודה כיום. כמו כן, יינתן משקל לקנסות שהוטלו על הנאשם 3 ועל הרטמן, כמפורט לעיל.

לאור כל האמור לעיל אני גוזר על הנאשם 1 את העונשים הבאים:

1. מאסר בפועל למשך 7 חודשים, בניכוי ימי המעצר.
2. 12 חודשי מאסר על תנאי, והתנאי הוא כי במשך 3 שנים מיום שחרורו מהמאסר לא יעבור הנאשם כל עבירה על [חוק התחרות הכלכלית](#).
3. קנס בסך 60,000 ₪ או 120 ימי מאסר תמורתו. הקנס ישולם ב-20 תשלומים חודשיים, שווים ורצופים, החל מיום 10.8.24.

את הנאשמת 2 אני דן לעונשים הבאים:

1. מאסר בפועל למשך 5 חודשים, בניכוי ימי המעצר.

2. 12 חודשי מאסר על תנאי, והתנאי הוא כי במשך 3 שנים מיום שחרורה מהמאסר לא תעבור הנאשמת כל עבירה על [חוק התחרות הכלכלית](#).

3. קנס בסך 45,000 ₪ או 100 ימי מאסר תמורתו. הקנס ישולם ב-15 תשלומים חודשיים, שווים ורצופים, החל מיום 10.8.24.

כל אחד מהנאשמים יתייצב לנשיאת מאסרו במקום שייקבע על ידי רשויות שב"ס לאחר ביצוע מיון מוקדם, ביום 2.6.24, לא יאוחר מהשעה 9:00.

זכות ערעור בתוך 45 ימים.

ניתן היום, ז' ניסן תשפ"ד, 15 אפריל 2024, במעמד הצדדים.

חגי טרסי 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)